

NEMZETI

A Nemzeti Színház magazinja ● 2014. február

SZÜCS Nelli
TÓTH Augusztina
MÁTRAY László

János vitéz

Mitől nemzeti?

Shakespeare 450

márciusi műsorral, előadás- és programajánlóval

Fókusz – Visky András, Tóth Tibor, Mezei Zoltán, Szabó K. István, Parászka Miklós •
MITEM – Madách Nemzetközi Színházi Találkozó • **Vendégelőadások** – Godot-ra várva, Szigligeti
Nagyváradról • **Felnőtt mesék** – Berecz András • **Színháztörténet** – Gajdó Tamás: *Nemzeti Shakespeare* •
Gasztro-színház – Cserna-Szabó András: Déryné kolozsvári töltött káposztája



foto: Eöri Szabó Zsolt



Minden csak illúzió?



A 21. század kezdete... ez a kezdet heves és cinikus. A föld reng, civilizációk pusztulnak el, a vizek elöntik az eget, zsarnokok mennek és zsarnokok jönnek, drágul az üzemanyag. Hihetetlen távolságokban látható minden, és ez a spektakulum mintha a világvége előjele lenne.

„Míg itt pusztul s fagy a világ”, mondja Shakespeare egyik darabjában, és a színpadon egy színész félénken arról a hangról beszél, amely az abszolút gonosz előhírnöke. Ma a világ színpadán dül mindaz, ami a színházban elképzelt, közönség előtt felépített és költőien előadott.

És mégis...

Gondolj vissza a gyermekkorodra, emlékezz a kis felfedezések örömére, kutass az ifjúkorodban, és újraélhetsz elveszettnek hitt érzéseket. Lépj be a Színházba, mintha először tennéd, és elbűvölve hallgasd a meséket, amelyekben akkor azonnal magadra találtál. Folyamatosan újra felfedezheted önmagadat. Maradj ott, ameddig csak lehet. Itt biztonságban vagy, művelődsz, elbűvölnek. A világ drámájának, az emberi természet tragédiájának nézőjeként hahotázva fogsz kacagni, amikor megérted, milyen naiv vagy, hiszen minden csak egy illúzió.

Az egyik legjelentősebb kortárs angol drámaíró, David Hare, egyszer egy vitán az angol színház sorsáról azt mondta, hogy „egy nemzet színházi életének egészsége Nemzeti Színházának egészségétől függ”. Sok igazság van abban, amit mondott.

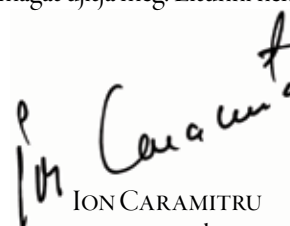
Egy nemzeti színház egész történelmi létünk szimbóluma. Fontos szerepet játszik annak az országnak, városnak az életében, ahol működik. Innen adódik *sine qua non* kötelessége, hogy összegyűjtse a nemzet kreatív energiáit.

És ezen felül: találkozóhely lehet a világ különböző tájairól összesereglett színházi emberek számára. A megismerés és felismerés tere. A párbeszéd és a vita központi helye, ahol felmutatnak mindent, ami jelentős és fontos a színházi életben egy adott pillanatban.

Ezért üdvözlendő a budapesti Nemzeti Színház kezdeményezése, hogy megszervezi az első nemzetközi színházi találkozót, a MITEM-et, amelynek hosszú életet kívánok!

A társadalom válságos pillanataiban a Színház alapvető szerepet játszik: a válság létrehozhat olyan ellenanyagokat, amelyek biztosabb dolgok felé irányíthatják a világot, és a kultúra éppen ezen ellenanyagok egyike. Ha a közönségnek a színházban szellemi és lelki gyönyörűségben van része, ez ellensúlyozni tudja a napi gondokat, mert a Színház örökké érdekes, gazdag, jelentőségteljes és barátságos marad.

Az adott helyzettől függetlenül, a Színház önmagát újítja meg. Eltűnni nem fog, sorsa a folyamatos útkeresés.


ION CARAMITRU

színész, rendező,
a bukaresti „I. L. Caragiale” Nemzeti Színház vezérigazgatója



10 JÁNOS VITÉZ

„De ki is a hős? – nem is olyan egyszerű a válasz. Az alvilág számára például az, aki leüt egy embert. Más dimenzióban pedig éppen az a hős, aki megmenti egy embertársát. Jancsi ellentmondásos személyiséget is egy ehhez hasonló dilemma feszíti, arra jöttem rá a róla való gondolkozás során, hogy a döntései teszik hőssé.” *Mártray László*



20 MITŐL NEMZETI?

„A 20. század második felének a színháza nem a nyelv színháza, hanem a színházi nyelv színháza. Az, ahogyan megszólalunk a színpadon, csak akkor figyelemre érdemes, ha a valódi teatralitás korszerű nyelvén beszélünk, problémaérzékenyen és megszólító módon. És ez nemcsak Londonban, Szöulban vagy Bogotában számít evidenciának, hanem Kolozsváron is.” *Visky András*



34 „A FONTOS SZEREPEK MINDIG MEGTALÁLTAK”

Ki ajánlotta Törőcsik Mari pártfogásába? Ki óvta meg Schwajda György szigorától? Mi az, ami a színészeket és a kamaszokat egyaránt doppingolja? Miért nem érdemes szerepálmokat kergetni? *Tóth Augusztina* mesélt.



46 DÉRYNÉ TÖLTÖTT KÁPOSZTÁJA

Sokkal kevesebbet tudnánk a kolozsvári töltött káposztáról, ha Déryné csupán korszakos színésznő lett volna. De szerencsére kiváló író és háziasszony is volt. *Cserna-Szabó András*

NEMZETI

A Nemzeti Színház magazinja
2014. február

Ingyenes időszaki kiadvány
I. évfolyam, 6. szám

Főszerkesztő:
Kornya István

Fotó:
Eöri Szabó Zsolt

Kiadó:
Nemzeti Színház Nonprofit Zrt.

Felelős kiadó:
Vidnyánszky Attila vezérigazgató

Arculat:
Kónya Ábel

Címlap:
Udvaros Dorottya az Ahogy tetszik című előadásban (fotó: Eöri Szabó Zsolt)



Jegypénztár
1095 Budapest, Bajor Gizi park 1.
tel.: +36-1-476-6868

Nyitva tartás:
hétköznap 10-18 óra, munkaszüneti és ünnepnapokon 14-18 óra között, illetve az előadások kezdetéig.

Jegyiroda
1061 Budapest, Andrássy út 28.
tel.: +36-1-373-0963, 373-0964, 373-0995
Nyitva tartás:
hétköznap 10-18 óra, szombaton és vasárnap 11-19 óra között.

www.nemzetisinhaz.hu

Nyomdai előkészítés:
Inform-Line Stúdió Kft.

Nyomda:
Érdi Rózsa Nyomda

Megjelenik 10 000 példányban.
Lapzárta: 2014. február 14.



12



14



18



26



32



42

Premier | János vitéz

- 7 Égi és földi királyság // Petőfi
Sándor és a János vitéz
8 Átlépni a költészet világába // Vidnyánszky Attila
10 „Senki sem születik hősnak, de mindenki azzá válhat” // Mátray László
12 „A játék megtisztulást hozhat” // Szűcs Nelli

Premiárgaléria

- 14 KZ-oratórium
Nézőpont
16 Lévai Balázs: Néma sikoly
17 Osztovits Ágnes: Pilinszky ma

Premiárgaléria

- 18 Ahogy tetszik
Fókusz | Mitől nemzeti?
20 Visky András // Tóth Tibor // Szabó K. István // Mezei Zoltán // Parászka Miklós

MITEM

- 26 Színházi varázslatok
28 Fesztiválprogram

Előadásajánló

- 30 Vendégünk a nagyváradi Szigligeti társulat // Godot-ra várva, Szigligeti
32 A láb elé gurított szó // Berecz András

Portré

- 34 „A fontos szerepek mindig megtaláltak” // Tóth Augustza

Az én színházam

- 38 Termékeny pillanatok megörökítője // Ilovsky Béla

Shakespeare – 450

- 42 Gajdó Tamás: Nemzeti Shakespeare

Gasztró-színház

- 46 Cserna-Szabó András: Déryné kolozsvári töltött káposztája

In memoriam

- 48 A Nemzeti Vilcsije volt... // Ferrari Violetta
50 A színház éber keresés // Senkálzky Endre

Programajánló

- 54 Váltson bérletet!
56 Havi műsor – március

Folyóirat

- 58 Szenárium – februári ajánló

Könyvajánló

- 59 A költői színház | Az ember tragédiája (egy előadás születése színről színre)



Mátray László és Zsigmond Emőke

Petőfi Sándor

Kiskőrös, 1822. december 31. vagy 1823. január 1. –
 Segesvár, 1849. július 31.?

ÉGI ÉS FÖLDI
KIRÁLYSÁG

Petőfi Sándor és a János vitéz

„A magyar irodalomnak vannak sokkal nagyobb szabású alkotásai, mint a *János vitéz*. De a *János vitéz* az, amit az ember szeretne odaajándékozni külföldi ismerőseinek, hogy megérezzék a magyar népijelleg melegségét, humorát, semmihez sem fogható báját, hogy megérezzék a magyar szívverését. Ebben a műben csodálatosan együtt van a magyar föld valósága és a magyar lélek álma. Ilyesmi, mint a *János vitéz*, a legnagyobbaknak is csak egyszer sikerül” – írta Szerb Antal Petőfi emblemikus művéről, mellyel 1844-ben, huszonegy évesen berobbant az irodalmi életbe, és országosan egy csapásra ismert lett a szélesebb olvasó közönség köreiben.

Az irodalomtörténet a népies irodalom egyik legjelentősebb alkotásaként tartja számon a *János vitézt*, de műfaját illetően a mai napig megoszlanak a vélemények arról, hogy ezt az elbeszélő költeményt minnek tekintjük; egy népmesei motívumokból építkező „műmesének” vagy egy naiv hősnének, mely az ókori eposzi hagyományt folytatja: a „magyar Odüsszeiának” – ahogyan Kosztolányi nevezte.

A *János vitéz* a bábszínházak állandó repertoár-darabja. Kacsóh Pongrác belőle készült dalműve a 20. század első éveiben műfajteremtő volt a magyar operett születésekor. Filmes feldolgozásai is jelentősek: Jankovics Marcell 1973-ban készült rajzfilmje Petőfi nevét újra ismertté tette a nagyvilágban. Ez a mű továbbra is kötelező olvasmány az általános iskolában, ám Petőfi kultuszát az elmúlt negyven év során egyre kevésbé sikerült életben tartanunk. A színházi világban utoljára a Paál István által rendezett *Petőfi-rock* keltett országos és nemzetközi visszhangot a hetvenes években. Azóta generációk nőttek fel úgy, hogy a hősiesség és a Szerb Antal által emlegetett „magyar népijelleg” egyre inkább csak negatív értelemben volt szóbahozható.

A *János vitéz* színpadra állításának nehézségei elsősorban a műfajból következnek. Mert noha a párbeszédnek nagyon is színszerűek, a lírai narráció révén olyan dimenziókat járhat be velünk a szerző, melyek leképzése a mai színpadi téridő-rendszerben nem egykönnyen lehetséges. A dramaturgnak, rendezőnek mindenek előtt abban kell döntenie, hogy a földi vagy az égi dimenzióit tekinti-e elsődlegesnek. Ha felidézük a mű eddigi színpadi feldolgozásait, azt látjuk, hogy ezekben a



Orlai Petrich Soma: Petőfi Sándor Debrecenben, 1844

földi valóságot hangsúlyozó népszínművek stílusa dominál, olyannyira, hogy a műfaji kényszernek engedve az alkotók magát a történetet és Petőfi költeményét is átírják, meghamisítják.

Holott Petőfi korában a magyar vándorszínházak repertoárján még ott szerepeltek azok a tündérmesék, pásztorjátékok, amelyeket az európai reneszánsz kultivált ókori példák nyomán. Ezek szüzséi az égi és földi szféra átjárhatóságát, az égi és földi szerelem egyidejűségét voltak hivatva megérzéskíteni. A barokk színpadi masinéria még képes volt egyik pillanatban egy reális földi tájat, majd a következő jelenetben kozmikus, túlvilági képeket varázsolni a színpadi szereplők köré. A színesi játékmód is ehhez igazodott: a korabeli színlapokon olyan műfaji megjelölésekkel találkozhatunk, mint „tündéres” vagy „érzékenyjáték”, mely egyúttal a szentimentális költészet lírai karakterére is utal.

Petőfi, akinek vándorszínészként közvetlen tapasztalatai voltak korának nemcsak irodalmi, hanem színpadi nyelvezetéről is, otthonosan mozgott a 19. század közepének ebben a többféle európai hagyományt felvonultató stílus-kavalkádjában. A *János vitéz* megírására mégsem ezek az ismeretek, tapasztalatok inspirálták elsősorban. Amiből közvetlenül merít, az a népi műveltség világképe, a népköltészet szimbolikus nyelvezete, melyet ebben a költeményében a reformkor magas művészetének új anyanyelveként szólaltatott meg. Ha a világkép és jelképrendszer lényegét drámai módon akarjuk megragadni, akkor ebben a történetben alkotóként és nézőként egyaránt az égi és földi királyság konfliktusára érdemes fókuszálnunk, vagyis arra, hogy az éppen János vitézzé avatott Kukorica Jancsi miért is nem fogadhatja el a földi királyságot jelképező francia trónt.

SZÁSZ ZSOLT



ÁTLÉPNI A KÖLTÉSZET VILÁGÁBA

Vidnyánszky Attila a hűség jutalmáról, a „költészettelenítésről” és a hősről

Talán túl korán tanuljuk az iskolában a János vitézt, s így hamar elfelejtjük, milyen mélységei vannak ennek a „beavatási szertartásnak”. Vidnyánszky Attila rendező szerint a Nemzeti Színház új bemutatója emellett azért is fontos, mert Petőfi Sándor versben elbeszélte meséje újra bevezet bennünket a színház költői dimenzióiba.

Az egyik első előadástéma, ami a Nemzeti új repertoárja kapcsán felröppent, a János vitéz volt. Végül egy másik üzenetes művel, Tamási Áron *Vitéz lélek* című darabjával kezdődött az évad, de most eljött a *János vitéz* is...

– Már évekkel ezelőtt, Debrecenben színre akartam vinni a Kukoricát Jancsi történetét. Szeretem a Kacsóh Pongrác féle daljátékot is, de engem Petőfi elbeszélő költeménye foglalkoztat már régóta, mert nagy mű, és mert fontos, felmutatandó számomra az üzenete. Petőfi azt sugallja, hogy egy tisztességes, hűséges tetsző végén egy lélek jutalmul megkapja életét szerelmét, a tisztaság iluska. Ebből a szempontból teljesen mindegy, hogy Tündérország a szülőfaluja van, mint Kacsóh Pongrácnál – nekem egyébként tetszik ez a megoldás –, vagy egy mesés helyen, vagy akár egy szigeten. Az irodalmi alapanyagokkal gyakorlatilag bármit megtehet a rendező – én is nagyon szabadon kezellek őket –, de üzeneteket nem szabad megváltoztatni, hűnek kell maradni a szerző szándékához. „És amerre mentek, s beszállásóznak, / Induláskor gyakran sírtak a leányok” – írja Petőfi János vitézről, aki azonban

mindvégig ellenáll a csábításnak. Még a francia király ajánlatát is visszautasítja, mert a szívében ott van Iluska. Ezek után – ha hűek vagyunk a mese szelleméhez –, jutalom jár neki.

Alföldi Róbert nemzetis rendezése éppen ezzel ellentétes értelmezést jelenített meg, nagy botrányt kavart ezzel. Ön hogyan képzei el János vitéz „jutalmát”?

– Még zajlanak a próbák, s különben sem volna szerencsés a bemutató előtt elárulni, mire számíthatnak a nézők.

Akkor a konkrét esemény sor részletezése nélkül segítsen elképzelni a méltó lezárást. Petőfi költői topográfiával dolgozik, emiatt fordulhat elő, hogy „Tajánországban örökös tél legyen”, vagy hogy „Franciaország és India határos”. Ebben a mesés földrajzban hol van Tündérország?

– Ez egyelőre maradjon titok, a nézők számára derüljön ki az előadásból. Arra törekszünk, hogy a *Csongor és Tündé*hez hasonlóan rámu-



Szabó Erika e. h. és Varga József

tassunk: létezik egy másik dimenzió, és nem kell rakétára ülni hozzá, hogy átlépjünk egy másik világba. A *János vitéz* szerkezete ennek kifejezésében különben segítségünkre van: azt lehet mondani, hogy amolyan kétkörös költemény. Petőfi először addig írta meg a történetet, hogy Kukorica János ráborul Iluska sírjára. Ha figyelmesen olvassuk a művet, rájövünk, hogy ami ezután következik, a második kör a halál birodalma. Ebből a szemszögből olvasva igazi egzisztencialista alkotás. Lenyűgöző mű, talán túl hamar tanuljuk az iskolában, s hamar elfelejtjük, pedig egy gyönyörű beavatási szertartás.

Meghatározó rendezési között többségben vannak a versben megformált alapanyagok. Miért dolgozik előszeretettel költői szövegekkel?

– Mert szerintem ez hiányzik a leginkább a mai színházból: a költészet. Fájón ismétlem mindig, hogy világbanak a magyar költészet, de költőink munkássága valamiért nem tudott hatni a színpadra. Prózában létezőnk. Ha költői mű kerül színpadra, arra hivatkozva, hogy személyes legyen a megszólalás, hogy „őszintének hasson”, még azt is prózásítjuk, „költészettelenítjük”. Évtizedes trend, hogy ha *Antigonét* játszunk, vagy éppen egy Corneille-, Racine- vagy Shakespeare-darabot, mintha prózában beszélne a szereplők. Félünk a költői nyelv megszólaltatásától. Az én rendezői törekvéseimnek ez az egyik fő iránya: hogyan tudunk hitelesen megszólalni versben úgy, hogy nem prózásítva adjuk elő. Mi mindenestre a *János vitéz* után, az évad végén Weöres Sándor *Psychéjét* mutatjuk majd be.

Miért baj, ha a színház prózában beszél?

– A színháznak olyan helynek kellene lennie, ahol a prózából egyszer csak átléphetünk a költészet világába, egy emelkedettebb viszonyrendszerbe, ahol a valóság talaján megkapaszkodva egy magasabb igazság felé tudunk nyúlni. Prózából az énekbe – ez a határátlépés például különösen régóta foglalkoztat. Verebes Ernő zeneszerzővel dolgozunk is egy művön, amely ezekről az izgalmas átmenetekről szól. A *Johanna*

Petőfi Sándor:

János vitéz

MÁTRAY LÁSZLÓ ■ SZÜCS NELLI ■ VARGA JÓZSEF

Közreműködnek:

a Színház- és Filmművészeti Egyetem IV. éves hallgatói:

Bach Kata – udvarhölgy // Csapó Attila – francia szakács // Janka Barnabás – huszár kapitány // Mészáros Blanka – kutyafejű tatárfejedelem // Szabó Erika – szerezcsen király // Tóth András – a kondérban // Tóth János – trombitás // Vecsei Miklós – kormányos // Zoltán Áron – hoppmester // Zsigmond Emőke – Iluska

a Kaposvári Egyetem Színházi Intézetének II. éves hallgatói:

Vas Judit Gigi – tündérlány // Roehnelt Zsuzsanna – boszorkány // Berettyán Sándor – óriás csősz // Berettyán Nándor – rabló vezér // Stefánszky István – a dorombnál // Fülöp Tamás – udvari bolond // Mikecz Estilla – francia királylány // Katona Kinga – furulyás lány // Nagy Johanna – szomszéd kislány // Kovács András – követ // Barta Ágnes – bábok mozgatója // Bordás Roland – ostoros legény // Ács Eszter – Jancsi nevelőanyja // Kránicz Richárd – a török basa fia // Krausz Gergő – kobzos legény

Koreográfus: Berecz István // Díszlet és jelmez: Oleksandr Belozub // Dramaturg: Szász Zsolt // Ügyelő: Dobos Gábor, Lovass Ági // Sógó: Kónya Gabi // Rendezőasszisztens: Herpai Rita

Rendező: Vidnyánszky Attila

mikor? hol?

PREMIER: 2014. március 7. – 19 óra

Nemzeti Színház, Nagyszínpad

a *máglyán* előadásában is ez érdekelt: milyen viszony alakul ki próza-zene-tánc-gesztus között. A színészekkel, táncosokkal, szimfonikus zenekarral, kórusokkal előadott darab ezeknek a kifejezési formáknak a határterületeire viszi el a nézőt.

Ez alighanem próbára teszi a színészek képességeit is. Visszatérve a *János vitéz* költői szövegére: hogyan választotta ki az előadás szereplőit?

– Abban már kezdettől biztos voltam, hogy a címszerepet Mátray Lászlóra, a szépsiszentgyörgyi Tamási Áron Színház művészeire bízom. Az ő hőskarakterét több előadásban is láthattam: Hamletként és Bánk bánként is remekelt már. Ahogy kimondja, hogy „Szivemnek gyöngyháza, lellem Iluskája!”, lúdbőrös lesz tőle az ember. Mellette és a felnőtt színészekén kívül gyerekek és színművészeti hallgatók is játszanak majd az előadásban. A próbák során úgy tapasztaltam, nem jelent számukra gondot a költői szöveg. Petőfi ütemhangsúlyos verselése képes magával ragadni az embert.



Zsigmond Emőke és Mátray László

„SENKI SEM SZÜLETIK HŐSNEK, DE MINDENKI AZZÁ VÁLHAT”

Mátray László – János vitéz

Keménykötésű, daliás, délceg – amint belép a színészbüfébe, a női szemek rászegeződnek. A sepsiszentgyörgyi Tamási Áron Színház művésznél talán elképzelni sem lehetne vitézesebb János vitézt. Mátray László színművész Petőfi elbeszélő költeményéről, a hősről, és arról, hogyan kerüli el, hogy pusztán „díszes kulisszaként” gondoljanak rá a rendezők.

Sikereit a sepsiszentgyörgyi színház egyik vezető színészeként érte el, mit jelent önnek a vendégszereplés a Nemzetiben?

– Mindössze egyszer játszottam más társulattal, a bukaresti Metropolis Színházban, egy román nyelvű *Hamlet*-előadásban voltam Laertes, de akkor is sepsiszentgyörgyi színiigazgatóm, Bocsárdi László rendezett engem, így ha otthon nem is érezhettem magam, mégsem volt teljesen idegen számomra a környezet. Most viszont nemcsak a magyar főváros és a Nemzeti Színház a maga hatalmas apparátusával, de általában minden újnak hat. Sepsiszentgyörgyön mindössze hét perc alatt eljutok a lakásomtól a színházig, s ezen az úton nem sok impulzus ér. Mindenesetre kihasználom ezt a rövid sétát egy „szereplesre”: így nevezem azt, amikor olyan embereket figyelek meg, akiknek egy-egy gesztusa magán hordoz valamit abból, amit fel tudok használni az adott

szerepemhez. Budapesten viszont szinte túl sok is az inger számomra, mert a nagy forgalom, a rengeteg történés megosztja a figyelmemet. Ráadásul az a színház, amelyet Vidnyánszky Attila képvisel, rengeteg szokatlan kihívással szembesít: sajátos koreográfiája, ritmusa van az előadásnak, ami alaposan próbára tesz – mindezek miatt nagyon izgalmas részt venni ebben a folyamatban.

2008-ban azért jelölték a kollégái Kaszás Attila-díjra – amit meg is kaptam –, mert az egész társulatra ösztönzőleg hatott a művészi elhivatottsága. Ritka, hogy egy ilyen rendkívüli fizikai adottságokkal rendelkező színész nyughatatlan, ambiciózus alkotó ember legyen. Mi hajtja önt? – Túl könnyű lenne, ha csak a fizikai adottságaimba kapaszkodnék. Úgy váltam el a marosvásárhelyi színművészeti főiskolán Lohinszky



„Ki is Jancsi? Árva, sebezhető, valósággal kítaszított. Vagyis nem teljes fegyverzetében, hősként lép elénk, hanem a döntései teszik azzá.”

Loránd tanáromtól az utolsó vizsgámon, hogy arra intett búcsúzóul: „Arra vigyázzon, nehogy pusztán egy díszes kulissza legyen!” Mert-hogy valóban adná magát, hogy bonvivánszerű szerepekre használjanak a rendezők egy életen át. De ha csak emiatt hívtak játszani, igyekeztem kibújni a feladat alól. Nemcsak arról van szó, hogy nem szeretném ebben a skatulyában végigjátszani a pályámat, hanem arról is, hogy valami bennem nem hagyja, hogy megelégedjek ennyivel. Mindig úgy állok neki az adott szerepnek, hogy a szerzőnek valami baja volt a világgal, azért írta meg a darabot. Az általa felvetett problémába igyekszem behelyezkedni. Miből fakad például János vitéznek az a gyönyörű mondata, hogy „Mert ha én nem ölök, engem öl meg a bű -, / nagyon kívánt dolog nekem a háború”? Mi feszíthette Petőfit, amikor megszületett benne ez az ellentmondásos gondolat? A mostani szerepemnek ezek a súlyos mondatok adják meg a gerincét. Ha nem dolgoznék minden színészi képességgemmel azon, hogy ne csak a vájt fülű nézők hallják meg ezeket a gondolatokat, a közönség nagy része számára könnyen elvesznének Petőfi legfontosabb sorai, ezt pedig nem engedhetem meg. Nekem muszáj együttéreznem ezekkel a mondatokkal, hogy méltó módon fejezhessem ki őket – és ehhez sok munkára van szükség.

Visszatérve a „szereplesre”, milyen karakternek látja János vitézt?

– Egyrészt van a mostani előadásban egy folyamatos kölcsönhatás a gonosz képviselő figurával – akit Szűcs Nelli alakít –, s ez a viszony már önmagában meghatározó a szerepértelmezésemben. Tehát nem elsősorban az a fontos, milyen karakterjegyekkel játszom el János vitézt, hanem az, hogy milyen jelenlétre vagyok képes ebben az egész darabot meghatározó ellentétben. Ugyanakkor természetesen ha er-

ről a szerepről gondolkozunk, szembesülnünk kell a hős fogalmával is, mert ez fontosabb annál, mint hogy milyen külső tulajdonságokkal ruházom fel a játék során. De ki is a hős? – amint ezen kezdtem el töprengeni, megtapasztaltam, hogy nem is olyan egyszerű a válasz. Az alvilág számára például az, aki leüt egy embert. Más dimenzióban pedig éppen az a hős, aki megmenti egy embertársát. Jancsi ellentmondásos személyiségét is egy ehhez hasonló dilemma feszíti, arra jöttem rá a róla való gondolkozás során, hogy a döntései teszik hőssé. Amikor például ellenáll a kísértésnek, és elutasítja a zsványok pénzét – ami pedig megoldhatná Jancsi egész szerelmes küldetését –, az ember ráérez, hogy Petőfi nem alsórendű megoldásra törekszik, hanem egy erkölcsileg is igazolható férfivá válás bemutatására.

Petőfi szerint tehát hőssé/hősnek nem lehet születni?

– Nem, s ez talán a *János vitéz* egyik legfontosabb üzenete. Amikor a szerepre készülve azt kerestem, mi is a Jancsi bennem, erre jutottam: a könnyen szerzett kincsnek nincs értéke. Én is azt tapasztaltam, hogy amiért nem kell személyesen megküzdenem, annak nem is tudom kiélvezni a gyümölcsét. Emellett Petőfi nagyon pontosan megjelöli az elbeszélő költemény elején, ki is Jancsi. Árva, sebezhető, valósággal kítaszított – vagyis ő nem teljes fegyverzetében, hősként lép elénk, hanem a döntései teszik azzá. Közelről ismerek árva gyerekeket, és amikor Vidnyánszky Attila felkért a *János vitéz* címszerepére, ők jutottak eszembe, az, hogy hogyan reagálnak bizonyos helyzetekre. Merthogy Jancsi is a világ árvája, szép és kegyetlen is tud lenni. A sebezhetősége miatt a sorsa két szélsőséges végkifejletet is magában hordoz, ha nem vigyáz, áldozattá válik, ha viszont helyén van az esze és a szíve, hős lehet belőle. Hősnek senki sem születik, csak a görög mitológiában.



„A JÁTÉK MEGTISZTULÁST HOZHAT”

Szűcs Nelli – a gonosz mostoha

Az ember ráébred, hányszor tért le az útról életében, Petőfi költeménye azonban arról szól, hogy a helyes út igenis létezik, és érdemes mindig visszatérni rá. Ebben van a segítségünkre János vitéz – mondja Petőfi hősről Szűcs Nelli színművész, aki az elbeszélő költemény színpadi változatában más karakterek mellett Iluska gonosz mostoháját alakítja.

Az előadás kevés felnőtt szerepe közül önnek a gonosz jutott. Pályafutása során kevésszer kellett a rosszat megformálnia, hogyan készül rá?

– Úgy tartják, egy színész számára hálás szerep, ha negatív karaktert játszik, én viszont általában nem szeretem. Amikor hasonló feladatot kapok, mint most is, először mindig nehéz szembesülni vele. Később aztán visszakeresem a bennem rejlő negatívumokat, és így a játék valóságos megtisztulást hozhat, hiszen kijátszhatom magamból mindazt, ami rossz bennem. Márpedig ez nagyon izgalmas folyamat, úgyhogy a próbák során hamar ráéreztem az ízére, és most már élvezem a gonosz szerepét.

Iluska mostohája nem egyértelműen rossz, hiszen úgy is fel lehet fogni a szerepét, mint akiben az anyai féltés harcol a gonosszal. Ön szerint melyik kerekedik végül felül benne?

– Valóban nem egyszínű fekete a szerepem, mindenféle árnyalatai vannak ennek a karakternek. A történet különböző pontjain, a mese eltérő dimenzióiban más és más típusú gonoszságot jelenít meg. Hogy mi lesz a sorsom az előadás végén: jóvá válok vagy megsemmisülök, ez egyelőre maradjon titok. Az én szerepem az előadásban ugyanakkor nem korlátozódik Iluska mostohájára, hiszen valamilyen formában mindig jelen vagyok a történetben.

Amolyan női Luciferként?

– Igen, lehet így is értelmezni. Szerepem szerint fel-felbukkanó akadály vagyok, valami, ami port hint a szemekbe, elhomályosítja a látást. Mindig a komorságot hozom el, s velem szemben szükség van egy hősré, aki aztán nyitogatja a fellelőket, hogy átszűrődhessen újra a fény. A szerepem lényegét tekintve olyan, mint a bennünket nap mint



„Nem kell Pókember vagy Superman után néznünk, hiszen nekünk itt van János vitéz, aki a saját anyanyelvünkön szól hozzánk.”

nap bombázó rengeteg inger és hatás, amely eltompítja az emberi érzéseket – annyira, hogy a lélek egyszerű rezdüléseit gyakran észre sem vesszük.

Mi teszi János vitézt „fellegajtó-nyitogatóvá”?

– Az önfeláldozás és az a hűség, amellyel végigjárja a maga útját, és nem enged a csábításnak. Mindent elveszít, és amikor még az Iluskáját jelképező rózsáról is lemond, akkor ajándékozzák meg. Szembesülni ezzel a művel azt jelenti számomra, hogy visszatekintek rá, én hogyan mentem végig az utamon. Az ember ráébred, életében hányszor is tért le az útról, de Petőfi költeménye épp arról szól, hogy a helyes út igenis létezik, és érdemes mindig visszatérni rá. Ebben van segítségünk János vitéz – aki ráadásul magyar hős. Nem kell Pókember vagy Superman után néznünk, hiszen nekünk itt van ő, aki a saját anyanyelvünkön szól hozzánk.

Színészként van különbség a prózai és a verses szerepek között?

– Ami a szövegtanulást illeti, nem nagyon. Számomra nem a verselés, hanem önmagában a magyar nyelv hordoz többletjelentést. Édesanyám orosz, én ukrán iskolába jártam, ezért a szélesebb nyilvánosság előtt 1989-ig jórészt nem magyarul szólaltam meg. Amikor azonban

már színészhallgatóként lehetőségem nyílt rá, a bőrömnön érezhettem meg, mennyire más családi-baráti körben magyarul beszélgetni, mint megszólalni a színpadon. Talán azért is becsülöm annyira a magyar nyelvet, s azért is olyan fontos számomra, mert meg kellett küzdenem érte. Máig emlékszem az első előadások izgalmára.

A János vitézben két színészosztály hallgatóival dolgozik együtt. Rajtuk is látja ezt az izgalmat?

– A neves orosz rendező, Viktor Ryzsakov – aki például a *Fodrásznő* című előadásban rendezett engem – mindig azt mondja, hogy fiatal színészekkel szeret a legjobban dolgozni, mert nyitottak, tele vannak ötletekkel, és tennivágyással. Igazán most értettem meg Viktort. Marton László osztálya és Vidnyánszky Attila kaposvári hallgatói is remek játszótársak, a próbákon csillog a szemük. Számunkra, felnőtt színészek számára emiatt külön jelentése van a mostani *János vitéz*-előadásnak. Amellett, hogy a felnőtté válásról szól, s arról, milyen végigjárni a magunk útját, rányitja szemünket a fiatalokra: mit tudunk átadni a kincseinkből a következő nemzedéknek.

Az interjút készítette: LUKÁCSY GYÖRGY

| fotó: EÖRI SZABÓ ZSOLT



a fotókat készítette: EÖRI SZABÓ ZSOLT

Pilinszky János:

KZ-oratórium

montázs-dráma egy részben

Öregasszony – BÁNSÁGI ILDIKÓ ■ Kisfiú – SZABADOS ZSUZSANNA ■ R. M., fiatal lány – NAGY-KÁLÓZY ESZTER || Kórus: SIPOS MIHÁLY ■ NAGY PÉTER ISTVÁN ■ PESTI ARNOLD

Zenei közreműködők: SIPOS MIHÁLY (hegedű), NAGY PÉTER ISTVÁN (ütőhangszerek)

Díszlet, jelmez: Laczó Henriette // Koreográfus: Vida Gábor // Ügyelő: Lovass Ági // Sűgő: Kónya Gabi // Rendezőasszisztens: Tűi Zsófia

Rendező: Katona Imre

mikor? hol?

PREMIER: január 27. – 19 óra

Gobbi Hilda Színpad





KZ-oratórium



Egy kislány, egy fiatal lány és egy öregasszony – a lealázott és meggyilkolt ártatlanság három cáfolhatatlan prototípusa. Ez a három alak milliók egyetemes sorsát képes megjeleníteni. Kétségkívül ártatlan szenvedők mindhárman. Pilinszky drámája a legmagasabb rendű szakrális témát, a szenvedéstörténet stációit tárja elénk, a gettókból és szerte Európából elhurcoltakét, akikre – Pilinszky mély keresztény beállítottsága okán – a krisztusi szenvedés képze vetül.

A tiszta és felelős emlékezet lelkiismereti kérdés. És Pilinszky emléket állít. Az emlékezésre szükségünk van. A 20. század derekának univerzális tragédiái lassanként felfoghatatlanná válnak, vagy felelőtlen közhellyé silányulnak. Szeretném, ha ezzel az előadással sikerülne a feledés ellen protestálnom.

Katona Imre, rendező





Gyászmisét celebrálnak a szereplők a Nemzeti színpadán, saját maguk és sokmillió társuk gyászmiséjét. Egy nagy utazás, az élet véletlenszerű képeit villantják fel, majd amerről jöttek, el is tűnnek a tehervagonok mélyén... A mi dolgunk a rájuk való emlékezés.

Néma sikoly

Sokáig menekültem a Holokauszt tematikájú filmekről és műalkotásoktól. Nem volt semmilyen racionális magyarázatom erre, a spontán reakció diktálta ezt. Mikor jócskán felnőttfejjel elkezdtem gondolkodni ennek motivációjáról, pillanatok alatt rájöttem az eredőjére. Úgy tizenkét éves lehettem, mikor az egyik télen Lengyelországban edzőtáboroztunk a vízilabda csapattal. Kiemelt utánpótlás nevelő egyesületbe jártam, amely címerében a sportszerek közé egy nagy könyv ékelődött, illusztrálva, hogy itt nem csupán a test edzése történik. Edzőink komolyan vették az ars poeticát, a lengyelországi edzéseket egy auschwitzi tanulmányi kirándulással gondolták feldobni. Vajmi keveset tudtunk még fasizmusról, antiszemitizmusról, történelemből messze nem tartottunk itt az iskolában. Vízipólós edzőink a program pont kipipálásán túl nem készítettek fel minket a ránk váró élményekre, így nem csoda, hogy sokkolónak bizonyult ez a kirándulás. Felfoghatatlan mennyiségű borzalom zúdult ránk, gyerekként teljeséggel érthetetlen volt az emberi gonoszság ilyen foka, agyonnyomott minket az ott töltött pár óra. Véltetően ennek az élménynek a hatására később a tudatalattim, amikor csak lehetett, blokkolni próbálta a témával történő további találkozásokat. A sikeres önanalízist követően természetesen ez megváltozott.

„Auschwitz után barbárság verset írni” – szól Theodore Adorno sokat citált mondata 1949-ből. Kevés filozófiai idézet futott be akkora karriert, mint ez a tételmondat. Azt legtöbbször elfelejtik hozzátenni, hogy Adorno 1966-ban revideálta saját magát, és úgy fogalmazott, a szenvedésnek épp annyi joga van kifejezésre jutni, mint a kínhalálra ítéltnek üvölni, éppen ezért helytelen azt mondani, hogy Auschwitz után nem lehet verset írni. Pilinszkyt nem befolyásolta az adorno-i intelem első változata 1961-ben, mikor egy Auschwitzban látott fotó a *KZ-oratórium* megírására ihlette.

Szinte lehetetlen színpadra állítani Pilinszky művét. Montázsdráma, szól a műfaji megjelölés, de valójában alig találni benne hagyományos drámai elemet. Adva van ugyan három szereplő, akik három generációt hivatottak megjeleníteni, de költői mondataikból legfeljebb lélettöredékek rajzolódnak ki, drámai szituációk nem épülnek köréjük. Az egyetlen lehetséges irányba indult a Nemzeti előadása, mikor a lírai

szövegrészeket erős zenei hatásokkal és mozgásszínházi elemekkel próbálta költői látomásba sűríteni. A rendező Katona Imre láthatóan Grotowski színházán szocializálódott a 60-as években, ezt a rituális színházi formanyelvet használja ma is. Nagy kérdés, hogy mennyire lehet ma művészi érvényes egy negyven-ötven évvel ezelőtti színházi eszmény? Lehetséges válasz, hogy az aktualitás az újabb generációk kérdéseiből, a ma társadalmi-politikai kontextusából érkezik, de a forma így is kissé avíttasnak tűnik, hiszen a színház története valójában nem más, mint az újszerű kifejezési formák folyamatos keresése.

A színészek láthatóan elfogadták Katona formaruháját és alázatosan belebújnak. Bánsági Ildikó és Nagy-Kálózy Eszter végig intenzív jelenléttel bír, hihetetlen koncentrációval próbálnak sorsot gyúrni szövegtöredékekből. Sok szép pillanat születik nekik köszönhetően, de mivel az előadás ritmusa sokszor megtörik, nem sűrűsödnek be a párhuzamos történetek, inkább egy középpont körül forognak, ahogy a repetitív hegedűdallam szól újra, meg újra. Komoly érdeme a rendezőnek, hogy a kisfiú szerepére Szabados Zsuzsát hívta meg, aki otthonosan mozog ebben a színházi világban, jól beszéli Katona nyelvét. Fura, groteszk, koráven kisfiúként ő próbálja leginkább megérteni a miértet, értelmezni az értelem végképp eltűnik, s csak a borzalom marad, néma sikolyba torzul mindhárom arc. Egy-egy tétova mondat marad utánuk, amibe görcsösen kapaszkodni próbálnak: „Én Varsóból való vagyok. – Én meg Prágából. – Én nem tudom, honnan.”

A két zenész, Sipos Mihály hegedűs és Nagy Péter István dobos szervesen illeszkednek az előadásba, izgalmas atmoszférát teremtenek játékkal. Kár, hogy ritmusváltásokra, az előadás belső dinamikájának feszesebbé húzására nem használja őket a rendező.

Gyászmisét celebrálnak a szereplők a Nemzeti színpadán, saját maguk és sokmillió társuk gyászmiséjét. Egy nagy utazás, az élet véletlenszerű képeit villantják fel, majd amerről jöttek, el is tűnnek a tehervagonok mélyén...

A mi dolgunk a rájuk való emlékezés.

Osztovits Ágnes

A három szereplő lehetne akár magyar is,
de nem: az Öregasszony Prágából, a fiatalabb Varsóból,
a Kisfiú pedig ismeretlen helyről való.
Nem nemzeti, hanem közép-európai, sőt egyetemes
tragédiáról van tehát szó.

Pilinszky ma



fotó: Bulla Bea

Kamaszkorom egyik meghatározó élménye Pilinszky János *Sötét mennyországa*. Mihelyt megjelent nyomtatásban, a hatvanas évek elején, előadta vidéki leánygimnáziumunk irodalmi köre. No, nem az április 4-ei ünnepségen, hisz ott a jövőbe kellett tekinteni, hanem valamikor novemberben. Kiváló, akkoriban országos hírű magyartanárnunk kiosztotta a szöveget, kijelölte a szereplőket, s hagyott egy hét gondolkodási időt. Csodák csodájára, egy hét múlva mindhárman – az Öregasszonyt, az R. M-et, a fiatal nőt megszemélyesítő barátnőim, és én, akire a Kisfiút osztották – kívülről fújtuk a szöveget, amely lenyűgözött bennünket. Már nem emlékszem a próbákra, csak az előadás utáni vastapsra. Mai fejjel nehéz megérteni, miért ragadta meg az üres színpadon álló három diák mélyen átélte, ám rendkívül puritán szövegmondása az igencsak vegyes közönséget. Igen, mai fejjel nehéz, de akkor nagyon is érthető volt: Pilinszky – még a holokauszt-irodalom szárba szökkenése, s jóval a holokauszt-ipar tündöklése előtt – a szenvedés legmélyebb bugyraiba vezetett el, a létezés legnagyobb botrányát idézte fel: az ártatlanság meghurcolását. Persze hogy nem értettük mi, gimnazisták az oratórium minden apró mozzanatát, de az éles képek, drámai váltások a lelkünkbe vésődtek. Ahogy a szöveget sem tudta a közel fél évszázad kivenni a fejünkől. Itt egyetlen egyszer sem hangzik el a zsidó szó, sem a náci, mégis pontosan tudjuk, hová tegyük, kikhez kössük a történeteket. A három szereplő lehetne akár magyar is, de nem: az Öregasszony Prágából, a fiatalabb Varsóból, a Kisfiú pedig ismeretlen helyről való. Nem nemzeti, hanem közép-európai, sőt egyetemes tragédiáról van tehát szó. A három életkor – a sokat tapasztalt, az épp csak kinyílt, s a múlt nélküli – jelzi a tomboló barbárság kíméletlenségét.

A *Sötét mennyországból* a *Nagyvárosi ikonok* című, 1970-es kötetben *KZ-oratórium* lett, ezen a címen hirdette meg a Nemzeti Színház is. A Pilinszkyt barátjának tudó Maár Gyula szerette volna színre vinni a művet, de őt a halál elragadta, így maradt az egykori egyetemi színpados Katona Imrére a lehetetlent megkísértő feladat. Drámai játékot szervezni egy olyan alig húszperces szöveg alapján, melyben nincsenek jól körülhatárolható figurák, szituációk. Ez csak Pilinszky ellenében lehetséges, s ellenében is történik, de ettől még lehetnek az előadásnak

szép pillanatai. És vannak is: a halál zsibbadtságából kiszabaduló áldozatok mindegyike képes sorsot álmolni a szerep mögé. Bánsági Ildikó (Öregasszony) és Nagy-Kálózy Eszter (R. M.) az átváltozásoknak, a drámai váltásoknak olyan izzását teremtik meg, amire csak a legnagyobb művészek képesek. Kiválóan mozognak (Vida Gábor koreográfija), gyönyörűen, értőn és megindítóan mondják a szöveget, s ha kell, nagyszerűen énekelnek. És érzik egymást a színpadon. Szabados Zsuzsanna a Kisfiú szerepében nagy alázattal próbál felnőtt voltáról elfeledkezni, s közben felnőni a nagyokhoz. Nem ő tehet róla, hogy a kisfiús nadrágba bújtatott, érett színésznőket ma már nehezen fogadja el a közönség. S arról sem, hogy a rendező (dramaturg?) az önfeledt ugróiskolázásból („Hét kocka van”) nem vezeti át a tragikus felismerésig: „Boldogtalan a pillanat, mikor / fölfedezi az árva önmagát, / s arra gondol, hogy másnak is / fontos lehet e kéz, e görbeség, / s azontúl arra vágyik, hogy szeressék”.

A színpadi játékká alakított oratórium zenei aláfestését dob és szólóhegedű szolgáltatja. Az előbbi feltétel nélkül illik Pilinszky szövegéhez, az utóbbi a mai holokauszt-megemlékezéshez. Sipos Mihály a Muzsikás együttesben nagyon sokat tett a jiddis népzene közkinccsé tételéért. A *Szól a kakas már* című dal, amely az előadásban többször felhangzik az ő tolmácsolásában, az együttes nagy sikerű lemeze után hívó dallam, jogosan szerepel a játékban. Az azonban erősen kétséges, hogy szabad-e Pilinszky szövegét egy még oly szép régi zsidó dallal lezárni, mint az *Áni máámin*. Persze érvelhetünk azzal, hogy a költő nem szembesülhetett az ő korában még bénultan hallgató túlélők emlékezőseivel, de a mában dolgozó rendező nem hagyhatja figyelmen kívül őket. És azzal is, hogy a hatvanas évek első felében a pusztaság szó még hatni tudott, a ma emberének ennél több kell: látvány (díszlet, jelmez: Laczó Henriette), zene és némi közérthető magyarázat. Katona Imre láthatóan figyelembe vette az igényeket, amikor az előadásba belekomponálta Radnóti Bori noteszét is, s a két kórusszaggal felolvasztatott néhány ismert versrészletet.



Rác József, Kriszta Attila, Tóth László és Udvaros Dorottya



Reviczky Gábor, Eperjes Károly



Szatory Dávid, Bodrogi Gyula



Trill Zsolt, Szatory Dávid



William Shakespeare:

Ahogy tetszik

vígjáték két részben

Száműzött herceg, Frigyes – ÚJVÁRI ZOLTÁN ■
 Rosalinda – TRILL ZSOLT ■ Jaques – UDVAROS
 DOROTTYA ■ Amiens, Dénes, udvaronc – KRISTÁN
 ATTILA ■ Célia – FEHÉR TIBOR ■
 Le Beau, udvaronc – SCHNELL ÁDÁM ■ Próbakő
 – REVICZKY GÁBOR ■ Olivér, udvaronc – TÓTH
 LÁSZLÓ ■ Orlando – SZATORY DÁVID ■ Ádám –
 BODROGI GYULA ■ Corinnus, udvaronc – SZARVAS
 JÓZSEF ■ Silvius, udvaronc – RÁCZ JÓZSEF ■ Phoebe,
 udvaronc – FARKAS DÉNES ■ Juci – EPERJES
 KÁROLY ■ Vilmos – KÖLESÉRI SÁNDOR ■ Charles –
 HORVÁTH ATTILA

Hymen, udvaroncok, énekesek, tündérek, maszkok:
 SÓPTEI ANDREA, TÓTH AUGUSZTA, ÁCS ESZTER e. h.,
 KATONA KINGA e. h., KISS EMMA e. h., MIKECZ ESTILLA e.
 h., ROEHNELT ZSUZSANNA e. h.

Fordította: Jánosházy György // Díszlet: Helmut Stürmer
 // Jelmez: Dragoş Buhagiar // Zene: Vasile Şirli // Koreo-
 gráfus: Baczó Tünde // Dramaturg: Kulcsár Edit // Tol-
 mács: Boldizsár Emőke // Zongorista: Komlósi Zsuzsanna
 // Szaxofonos: Kéring Dávid // Ügyelő: Lencsés István,
 Géczy István // Súly: Sütő Anikó // Rendezőasszisztens:
 Kolics Ágota

Rendező: Silviu Purcărete

mikor? hol?

PREMIER: 2014. február 14.

Nemzeti Színház, Nagyszínpad



a fotókat készítette: EÖRI SZABÓ ZSOLT

Ahogy tetszik



Rácz József, Farkas Dénes



Trill Zsolt, Fehér Tibor, Reviczky Gábor

Az *Ahogy tetszik* olyan, mint egy kastély, amelynek számtalan bejárata van, és nem tudni melyik, hova vezet, csak ha az egészet bejáród. Shakespeare művének megannyi témája is érdekes: álruhába öltözés, férfi-nő viszony, szerelem... Az ardennes-i erdő, ahol a darab játszódik, az a hely, ahol újfogalmazzzák a törvényeket. Robin Hood az erdőben a saját maga alkotta törvények szerint élt társaival. Az *Ahogy tetszik* is részben ilyen történetekből építkezik, ráadásul a darab végén egy mesés fordulat az erdőbe lépő gonoszok is megjavulnak. Persze az ardennes-i erdő elsősorban az illúzió, a játék, a színház világa. Szívesen vagyunk mi is száműzöttek a „színházi illúzió rengetegében”...

Silviu Purcărete, rendező





A NYELV MINT ESEMÉNY

Amikor 1993-ban, a kolozsvári Állami Magyar Színház társulata bejárta Nagy Britanniát a – mára már jól látszik: színházi nyelvi fordulatot jelentő – *Kopasz énekesnő* című előadásával, majd több európai színházi fesztiválon is fellépett, a közönség és a szakma visszatérő kérdése az volt: mit is jelent a „magyar színház” kitétel és milyen nyelven játszunk...?

Színházunk – a kilencvenes évek legelejétől a világszínházi kontextusban keresve a maga helyét – az erdélyi magyar kisebbségi kultúra követeként jelent meg mindenütt. Míg nem 2008 áprilisában, Samuel Beckett születésnapján az Európai Színházi Unió (UTE) rendes tagjává nem választotta, egyetlen kisebbségi színházként. Azóta persze a színház nemcsak Európa színpadain, hanem Ázsiában és Dél-Amerikában is betöltötte és betölti kultúrdiplomáciai feladatát. Mert úgy vélem, erőfeszítéseket teszünk arra, hogy az okot ne cseréljük fel az okozattal: a nyelvi elemnek nem önmagában, hanem az előadás egésze kontextusában van jelentősége. Ha nincs előadás, nyelv sincs, legyen az bármilyen míves.

A 20. század második felének a színháza nem a nyelv színháza, hanem a színházi nyelv színháza. Az, ahogyan megszólalunk a színpadon, csak akkor figyelemre érdemes, ha a valódi teatralitás korszerű nyelven beszélünk, problémaérzékenyen és megszólító módon. És ez nemcsak Londonban, Szöulban vagy Bogotában számít evidenciának, hanem Kolozsváron is. A színház nem a nyelv múzeuma, hanem az élő nyelvnek, ennek az elképesztő bonyolultságú és gazdagságú, állandóan változó képződménynak a rezonancia közege, sőt bizonyos értelemben laboratórium. Kolozsvári magyar középiskolákban a nagyszüneti fociázások idején, a fiamtól tudom, több szó hangzik el románul, mint magyarul, pedig csak magyarok vannak a pályán. A nyelvet az egész testünk „beszéli”, azok a szavak tolnak a nyelvünkre, amelyek testi tapasztalattá lettek a „kártierben”. A heroikus nyelvi gettó kiszolgáltat, felőröl és elhasznál: sem a nyelvet, sem az embert nem őrzi meg.



Visky András

a Kolozsvári Állami Magyar Színház művészeti vezetője

| fotó: Vakarcis Lóránd

Kolozsvár és környéke etnikai-nyelvi szerkezete napjainkban drámai változásokon megy át, de ez, számomra legalábbis, nem a kétségbeesés forrása, hanem a „történi”, a „van” terepe, aminek mi magunk is a része vagyunk. A legmobilisabb, kultúrával magától értetődő módon élő honfitársaink kénytelenek máshol egzisztenciát keresni maguknak és éppen formálódó családjuknak. Egy értékkonzerváló múzeum-színházat, ha ilyen egyáltalán lehetséges volna, csak azon kevesek látogatnák, akik a maguk jelenétől elfordulva valamiféle sohasem volt aranykorba szeretnek révedni. Paradox, és persze pervers módon a nyolcvanas évtized is „aranykornak” számít, mert akkor, úgymond, a színházak és a templomok mindig tele voltak. Meg aki a Párciumban élt, naphosszat ültetett a (kádári) magyar tévé előtt. Időközben nem nagyon vannak tele a templomok, azokat leszámítva, ahol valódi spirituális (értsd: egzisztenciális és közösségi) tapasztalathoz jutnak a hívek, a színház meg csak akkor jelent elháríthatatlan meghívást a néző számára, ha az előadás a nézőt közvetlenül megszólító és érintő eseményt

Mitől nemzeti? Magazinunk előző, januári számában nemzeti intézményeink néhány vezetőjének – Baán Lászlónak, Csorba Lászlónak, Vidnyánszky Attilának, Kiss Csabának tettük fel ezt a kérdést. Most határon túli színházak vezetőitől vártunk választ: mit gondolnak erről kisebbségi helyzetükben a 21. század második évtizedében. Válaszok jöttek szlovákiai, szerbiai, romániai, másként: felvidéki, vajdasági, partiumi, erdélyi teátrumok vezetőitől. Esik ezekben

szó a nyelv színházáról és a színház nyelvéről, nyelvi gettóról. Kölcsönhatásokról, kisebbség és többség – többnyire távolságtartó – viszonyáról. És közösségről, küldetésről, megmaradásról. Talán kiérződik a válaszokból, hogy ezeknek az *idehaza* sokszor megmosolygott szavaknak *odahaza* milyen súlyuk van. Tanulságos válaszok születtek – elgondolkodtatóak nekünk, anyaországiaknak. Akik – az erdélyi Kányádi Sándor szavait idézve – onnan nézve szintén határon túliak vagyunk.

„az okot ne cseréljük fel az okozattal: a nyelvi elemnek nem önmagában, hanem az előadás egésze kontextusában van jelentősége. Ha nincs előadás, nyelv sincs, legyen az bármilyen mives.”

kínál, felmutatva a kor és a néző „önábrázatát”. Színházban lehet persze „szépen”, „emelkedetten”, „kiművelten”, „hibátlanul” beszélni, de hazudni nem: a hazugság szinte azonnal érzékelhetővé válik.

Évente nagyjából 7-8 ezer diák „jön fel” Kolozsvárra tanulni (az utóbbi néhány évben drasztikus csökkenést mutat ez a szám is): ők már kivétel nélkül mindannyian a média-kor gyermekei, akár tetszik, akár nem. (Nekem kifejezetten igen.) Napi tapasztalat, hogy egészen más nyelvet beszélnek, mint én, a kolozsvári színház meg már nem eleve számon tartott „hely” számukra, amit „nem szabad kihagyni”. Szemben a kilencvenes évek itt tanuló egyetemistáival, akik a színház miatt is Kolozsvár mellett döntöttek. Vannak viszont előadások, amelyeket ők tartanak életben, és van, hogy több évadon át. A színházhoz való viszony a kisebbségi kultúrákban is gyökeresen átalakult: nem „egyetlen” hely immár, hanem az egyik lehetséges ajánlata a városnak a sok közül. Nagy pillanatként persze azokat az előadásokat tartom számon, amelyek a legkülönbözőbb befogadási szinteket, műveltség-eszményeket, történelmi tapasztalatokat a megértés, önmagunkra és önmagunkba tekintés boldog közös eseményévé alakítják.

A kolozsvári Állami Magyar Színház valamennyi előadását román nyelvű feliratozással játsszuk: több éves szellemi befektetés után a színház a város, a régió és az ország színházává vált, ami alatt azt értem, hogy a színházi műveltség elengedhetetlen részévé is egyszerre: a kolozsvári Magyar Színház nélkül Romániában nem lehet a történet színházáról beszélni.

Jelenet az Alkoholisták című előadásból | fotó: Bíró István



„Egy külhoni magyar színházban nem kérdés a *miért?* A *hogyan* vitatható – vitatkozunk is évtizedek óta. A *miből*-re sajnos egyre ritkábban jön felelet.”



Jelenet a Revizorból – Szabó Viktor, Molnár Xénia, Majorfalvi Bálint, Horányi László, Fabó Tibor, Olasz István, Hajdú László, Bernáth Tamás

HOGY MITŐL „NEMZETI”?

Egy kisebbségi sorsban élő embernek, pláne egy alkotó embernek másképp cseng a szó, mást takar a jelentése. Ha kiejti, talán óvatosan körülnéz előtte, megköszörüli a torkát, s talán hozzá is teszi a kényszerűen – mutatva, hogy tisztában van a helyzetével, Európa Unió ide vagy oda – nemzetiségi. De az értelme odabent tisztábban ragyog, mert célokat jelent, hétköznapi teendőket, és ünnepi feladatokat, azt is mondhatnám: küldetést.

Mert a fogalom mögött anyanyelve, kultúrája, gyökerei rejtőznek. Az otthon illúziója, mely túlmutat politikán és választójogon. A kisebbségi kiszolgáltatott sodródásban a biztos talaj reménye, amiért tán megfulladni is érdemes, de minden esetre úszni kell, kapálózni, kitartani.

Egy külhoni magyar színházban épp ezért nem kérdés a *miért?* A *hogyan* vitatható – vitatkozunk is évtizedek óta. A *miből*-re sajnos egyre ritkábban jön felelet. De a miért kérdése nem vetődik fel, sem a fűtetlen kultúrházak öltözőiben, sem a főpróbahetek káoszában, sem a megmérettetés szorongó pillanataiban. Csendesen, kimondatlanul – és talán kimondhatatlanul is – tudjuk és tesszük a dolgunkat. Jól-rosszul, a körülmények és lehetőségek szerint és ellenére. Mert tartozunk ezzel egy közösségnek, s tartozunk egy közösséghez.

Avitt dolog azt mondani, hogy „visszük a magyar szót”. A színházi kezdeteknél ez volt a feladat, s a cél, de mára ez a mondat megkopott, s ebben az értelemben nem is igaz. Hiszen a „magyar szó szállítói” a kereskedelmi csatornák is. (Más kérdés, hogy hogyan bánnak aztán a nyelvvel, s mit közvetítenek...)

Mégis, minden nyitottság, „határtalanság” és európaiság ellenére a küldetéstudat megmaradt. S ezt talán nem is magasztos pillanatokban vesszük észre, hanem egy-egy kudarc vagy megbicsaklás esetén.



Tóth Tibor

a Komáromi Jókai Színház igazgatója

Másképp fáj – mert más a tét.

Amíg az anyaországi „biztonságban” mindenki magáért felelős, mi valahogy kimondatlanul felelősek vagyunk egymásért. Az eredményeink a felvidéki magyar közösség eredményei is, s az, hogy szép lassan elfogyunk – vagy legalábbis a népszámlálási adatok tükrében jelentősen megfogyatkoztunk – mindannyiunk felelőssége.

Hogy mit jelent számunkra Komáromi Jókai Színházban a nemzeti jelző? Ahogy József Attila mondja: „a közös ihletet”. S a felelősségtudatot.

A „BÁSTYA-SZEREPE” UTÁN

Színházi vonatkozásban is rendkívül izgalmas hely Erdély, hiszen ha csak kőszínházai történetében mélyedünk el, tájegységek és más nemzetek kultúrájával való kölcsönhatások révén, egyedi formáit találjuk a magyar színházi hagyománynak. A rendszerváltás előtti időszakban létezett egy erős közös nevező, a diktatúra által diktált asszimiláció elleni nyelv- és identitásmegőrző program. Az 1989 utáni időszak tartalmi és formai szempontból is „fellazította” a színház nyelvét térségünkben, a „bástya-szerep” látszólag, megdőlt. S egy folyamatosan terjeszkedő tudatú társadalomban, az erdélyi színház is elkezdte, esetenként szűkebb környezetére fókuszálva, vagy éppen ellenkezőleg, a többségi román vagy európai mintákat követve, újraértelmezni szerepét.

Ettől a ponttól kezdve, változó stratégiával dolgozik szinte mindegyik színház, közös probléma az erdélyi magyar közösség, törvényszerűen a színházat látogató közönség apadása.

Furcsa dolog ez a kisebbségi helyzet, van benne némi tudathasadás, hiszen nem elég magunk számára egyértelműnek lenni, de többségi kultúrába ágyazva, mások számára is közérthetővé kell tennünk törekvéseinket. Az önmagunkba zárkózás nem megoldás, úgy szép lassan, érthetetlenül megszűnünk. Előadásainkat jó, ha a többségi kultúrán szocializálódott közönség is látja, értelmezni próbálja, így közelebb kerülünk egymás mítoszaihoz, és ez kölcsönös elfogadást jelent. Ennek érdekében 2012-ben konkrét lépésként fordító-berendezést szerelünk be, és előadásainkat román nyelvre fordítjuk.

A nagyvárad Szigligeti Színház 112 éves története is igencsak regényes. A századelőn Nagyvárad lakosságának 92 százaléka magyar volt, mára ez alig 25 százalékra csökkent. Ebből nem nehéz következtetni arra, hogy egyre nehezebb a közönségbázis fejlesztése. Ami viszont határvárosként hátrányként jelentkezik, gondolok itt a ritkább várad honosodásra, az egyben előny is, ha a határmenti régióra koncentrálna



Szabó K. István

a nagyvárad Szigligeti Színház igazgatója

| portré: Eöri Szabó Zsolt

próbálunk közönséget toborozni. És ez történik, második évada külön határon túli bérletünk van. Továbbá, kiemelten kezeljük az utánpótlást, a diákságot, fiatalabb nemzedéket, programszerűen építve be mindennapjaikba a színházat.

Szervezeti formáját tekintve újból önálló magyar színházról 2011 óta beszélhetünk. Addig az ötvenes években bekövetkezett beolváslást követően a Szigligeti Társulat az Állami Színház tagozataként működött. Attól eltekintve, hogy igencsak szűkösen vagyunk, egy teremben két társulat, kapcsolatunk a román színházzal az önállósdás után is stabil, kollegiális. Repertoár színház vagyunk, gazdag népszínházi hagyománnyal, melyet az értékteremtés jegyében próbálunk meg éltetni. Küldetésünk, úgy érzem, nemcsak a magyar szó hangoztatásában merül ki, hanem egy nyitott szellemiségű, korszerű színház megnyilvánulási lehetőségeinek kutatásában nyer értelmet.

**„nem elég
magunk számára
egyértelműnek
lenni, de többségi
kultúrába ágyazva,
mások számára
is közérthetővé
kell tennünk
törekvéseinket”**



Jelenet a Nagy Romulus című előadásból

KORTÁRS SZÍNHÁZ KÜLDETÉSSEL

A kisebbségi létnek kétségtávol vannak hátrányai, ugyanakkor különleges is ez a helyzet – és mi igyekszünk ebből előnyt faragni. Mentalitásunkban, hozzáállásunkban, munkánkban sem az kap hangsúlyt, hogy a többségtől távol, valamiféle periférián vagyunk kénytelenek színházat csinálni. Saját színházi nyelv, arculat megteremtése, korszerű színjátszás a célunk, aktuális problémákra reflektáló előadások létrehozásán dolgozunk akár klasszikus, akár kortárs darabokat tűzünk műsorra.

Szabadka mintegy 105 ezer lakosú város, ahol a 80-as években 60-40 százalékos volt a magyarok és a szerbek aránya (a magyarok javára), a 90-es évekre ez az arány megfordult. Ebben a közegben működik a Szabadkai Népszínház két társulata: a szerb és a magyar, 17-17 színészrel. A magyar társulat évadonként négy előadást hoz létre, amelyet átlagosan 12-13 ezer néző lát. Produkcióinkat szerb felirattal adjuk, de az átjárás nem jellemző. A vajdasági magyar közösség Szabadkán a Népszínház mellett a Kosztolányi Dezső Színház, valamint a zentai és az újvidéki teátrum előadásait látogathatja. Ezek az intézmények produkcióikkal évadonként összesen 20 alkalommal tájolódnak, illetve 20 estre beutaztatják a közönséget előadásaikra. Szabadkán gyerek-színház is működik.

Amikor más nyelvű közegben szólal meg az ember a saját nyelvén, akkor erre talán büszkébb, mint ott és ahol ez evidencia. Más ugyanis a tétje a megszólalásnak. Világosan érezzük – nemcsak mi, színháziak, hanem tanárok, könyvtárosok, írók stb. –, hogy ha mi nem tesszük a magunk dolgát, akkor még inkább hanyatlani fog a magyar művelődés. Van tehát a működésünknek küldetés jellege is. Ha a kisebbségben lévő állampolgár számára játszanak az anyanyelvén színházat, az otthonosságot teremti, és meggyőződésem, hogy ez is egy ok a szülőföldjén maradásra. Nézőink azt is tudják, hogy ha nem járnak színházba, akkor a politika érveket találhat arra, hogy megszüntessen egy-egy



Mezei Zoltán,
a Szabadkai Népszínház igazgatója

intézményt. A színház számunkra tehát több mint egy hely, ahol esténként kulturális események zajlanak. Aki színházba jár, és aki színházat csinál, az a közösséget is építi, védi, óvja.

Azt tapasztalom, hogy a mai vajdasági színházi életnek is van megtartó ereje. A '90-es években sok kollégámmal együtt én magam is évekig dolgoztam színészként Magyarországon. Mára jelentősen csökkent az elvándorlási vágy, késztetés és talán Magyarország vonzereje is csökkent, mert az itteni társulatok megtalálták a maguk arculatát – jó tehát itthon maradni. Hozzánk is szívesen jönnek magyarországi rendezők, szerzők, tervezők. Az 1942-es „hideg napok”, s annak '44-es szerb megtorlásáról szóló *Vörös* című előadásunk a budapesti Katona József Színházzal koprodukcióban készült. Sokat járunk magyarországi vendégjátékokra... Erős, határozott színként jelen vagyunk tehát a magyar színházi életben.

Ma azonban nem a nyelvi, nemzetiségi kérdés a legfontosabb. A túlélésért küzdünk. Szerbiában ugyanis katasztrofális a gazdasági helyzet: a közsférában létszámstop van, korlátozzák a külsősök foglalkoztatását, 30 százalékkal csökkent a város támogatása, és ezen felül még 20-25 százalékkal a város és a tartomány támogatása. Remélem, hogy oly sok nehézség után ezt a megpróbáltatást is átvészeli. Egy biztos: rendületlenül készülünk a *Macbeth* bemutatójára.

lejegyezte: K. I.

Jelenet a *Vörös* című darabból: Kalmár Zsuzsa, Vörös Csongor, Szirtes Ági, Csernik Árpád, G. Erdélyi Hermina



„A színház számunkra több mint kulturális események helyszíne. Aki színházba jár, és aki színházat csinál, az a közösséget is építi, védi, óvja.”

Az összeállítást szerkesztette:
KORNIA ISTVÁN



Jelenet a Hány Jánosból | fotó: Sándor Levente

„Társulatunk azonosul feladatával. Keveset keresünk, de tudjuk, kinek játszunk, milyen célt követünk. Nálunk a színházi szféra még nem pártpolitikai csatatér, s ez a szabadság érzésével tölt el.”

JÉGBEN, LÁZBAN

Múlik már, de még fel-fellángol, lázgörcsöket okoz a nemzetállami örökség. A nemzeti eszme hajdanán a szabadságot jelentette, menekülést a rendi világból. Aztán a népek gyűlölködésének okává vált, az önzés, a kölcsönös tagadás forrásává. És a szabadságot sem hozta el, újabb és újabb jelentkezők akarják eldönteni, hogy mi nemzeti és mi nem az. Kerülöm tehát a fogalom használatát.

A Csíki Játékszín másfél évtizede létező, az önkormányzat által fenntartott, magyar színházi intézmény Csíkszeredában. Helyzetét meg lehetne határozni a magyar, a román, a kelet-európai kultúra koordinátái alapján. Ezzel nem sokat vesződöm. Igazán fontos számunkra az, hogy teljesértékűen jelen legyünk ebben a mintegy negyvenezer lakosú kisvárosban és vonzáskörzetében. Ha itthon hatékonyan dolgozunk, jelenlétünk szerves, eredményeink maguktól elhelyezkednek a nagyobb terek összefüggéseiben.

Társulatunk azonosul feladatával. Keveset keresünk, de tudjuk, kinek játszunk, milyen célt követünk. Nálunk a színházi szféra még nem pártpolitikai csatatér, s ez a szabadság érzésével tölt el. Addig színház a színház, amíg van autonóm látószöge, felelős politika ezt sohasem zavarja meg.

Kínálatunk műfajilag változatos, a nézőt érettnek tekintjük, hagyjuk választani. Szerintünk a színház létfilozófiai műhely, a társasági élet helyszíne és a megfáradt ember rekreációjának értékes formája. Mindhárom funkció egyaránt fontos. Csíkszeredának nagyszerű közönsége van, s ez számunkra lehetővé teszi a klasszikus, az avantgárd és a populáris törekvéseket egyaránt. Nézőink ezt meghálálják. A Transindex felmérése szerint, a magyar ajkú lakosság számarányához képest az erdélyi színházak közül Csíkszeredában a legmagasabb a látogatottság. A magyar lakosságra eső nézőszám 130 százalékos.

Fiatal városban élünk, nagyon sok a gyerek. Tavaly nagy reményekkel indítottuk útjára a Lurkó gyerek- és ifjúsági színházi fesztivált. Bérletrendszerben játszunk több csíki és Gyergyó környéki községben.



Parászka Miklós

a Csíki Játékszín igazgatója,
művészeti vezetője
| fotó: Kálmán Tamás

Kitartó jelenlétünk is hozzájárult számos vidéki játszási hely színvonalas felújításához. Erősen hiszünk a kultúra demokratikus jellegében, a színházi élmény nem lehet nagyvárosi emberek privilégiuma.

Társulatunkkal rendszeresen dolgoznak román vendégrendezők és tervezők is. A kulturális interferenciák kiváló alkalmat nyújtanak egymás és önmagunk megismerésére. A színház a párbeszéd művésze. Városunkat több mint 15 százalékos arányban románok is lakják. Hogy megszólíthassuk őket, román társulatok munkáit fogadtuk be alkalmasszerűen. Próbálkozásunk nem járt teljes sikerrel, az előítéletek jégburka nehezen olvad. A két közösség viszonya békés, de távolságtartó. A nacionalista szekértáborok lebontásában még sok dolga lesz színházunknak. Határozottan van tehát perspektívája.

I. MADÁCH NEMZETKÖZI SZÍNHÁZI TALÁLKOZÓ



Dosztojevszkij A játékos c. regénye nyomán | **ZÉRO LITURGIA** | rendező: Valerij Fokin | Alekszandrinszkij Színház (Szentpétervár, Oroszország) | **március 26., 20 óra** – Nagyszínpad



Molière | **DON JUAN** | rendező: Alexander Morfov | Ivan Vazov Nemzeti Színház (Szófia, Bulgária) | **április 1., 20 óra** – Nagyszínpad

A látvány, a zene, a színészi játék és a szöveg egységében fogant előadások közül ajánlunk néhányat nézőink figyelmébe. Nagyszerű színészek és fantasztikus látomásokat megfogalmazó rendezők produkciói követik egymást a MITEM-en március 26. és április 7. között.



Viktor Asztafjev | **ELÁTKOZOTTAK ÉS MEGGYILKOLTAK** | rendező: Viktor Ryzsakov | Moszkvai Művész Színház (Oroszország) | **március 27., 20 óra** – Nagyszínpad

Mihail Lermontov | **ÁLARCOSBÁL** | rendező: Rimas Tuminas | Vilniusi Kis Színház (Litvánia) | **március 30., 20 óra** – Nagyszínpad



William Shakespeare | **MACBETH** | rendező: David Doiashvili | Állami Zenés és Drámaszínház (Tbiliszi, Grúzia) | **április 2., 20 óra** – Nagyszínpad



SZÍNHÁZ A KÖZÉPPONTBAN

A MADÁCH NEMZETKÖZI SZÍNHÁZI TALÁLKOZÓ MÉDIATÁMOGATÓJA AZ MTVA.





március 26. SZERDA 20:00 Nagyszínpad	Fjodor Mihajlovics Dosztojevszkij: A játékos nyomán ZÉRÓ LITURGIA rendező: Valerij Fokin Alekszandrinszkij Színház, Szentpétervár, Oroszország (1 óra 40 perc - szünet nélkül)
március 26. SZERDA 17:00 Gobbi Hilda Színpad	Nyikolaj Vasziljevics Gogol nyomán GOGOL. REVIZOR rendező: Viktor Rizsakov Moszkvai Művész Színház – Stúdió, Oroszország (1 óra 50 perc - szünet nélkül)
március 27. CSÜTÖRTÖK 20:00 Nagyszínpad	Viktor Asztafjev ELÁTKOZOTTAK ÉS MEGGYILKOLTAK rendező: Viktor Rizsakov Moszkvai Művész Színház, Oroszország (1 óra 40 perc - szünet nélkül)
március 28. PÉNTEK 17:00 Gobbi Hilda Színpad	Muhaned Alhadi CAMP (Tábor) rendező: Muhaned Alhadi Bagdadi Nemzeti Színház, Irak (50 perc - szünet nélkül)
március 29. SZOMBAT 17:00 Nagyszínpad	Anton Pavlovics Csehov SIRÁLY rendező: Tomi Janežič Újvidéki Szerb Nemzeti Színház, Szerbia (6 óra - 3 szünettel)
március 30. VASÁRNAP 20:00 Nagyszínpad	Mihail Lermontov ÁLARCOSBÁL rendező: Rimas Tuminas Vilnusi Kis Színház, Litvánia (2 óra 30 perc - 1 szünettel)
március 30. VASÁRNAP 17:00 Gobbi Hilda Színpad	Samuel Beckett: Godot-ra várva c. darabja nyomán GODOT IMPROVIZÁCIÓK rendező: Petru Vutcărau Eugène Ionesco Színház, Kisinyov, Moldova (2 óra 30 perc - 1 szünettel)
március 31. HÉTFŐ 17:00 Nagyszínpad	Szénási Miklós – Oleg Zsukovszkij – Lénárd Ödön MESÉS FÉRFIAK SZÁRNYAKKAL rendező: Vidnyánszky Áttila Nemzeti Színház, Budapest, Magyarország (2 óra 20 perc - szünet nélkül)
március 31. HÉTFŐ 20:00 Gobbi Hilda Színpad	Tarjei Vesaas: Madarak című regényéből Claude Régy színházi rendezése alapján ISTENI KÖD (Brume de Dieu) rendező: Alexandre Barry Franciaország, 2012 (1 óra 35 perc - szünet nélkül)
április 1. KEDD 20:00 Nagyszínpad	Molière DON JUAN rendező: Alexander Morfov Ivan Vazov Nemzeti Színház, Bulgária (2 óra 40 perc - 1 szünettel)
április 1. KEDD 17:00 Gobbi Hilda Színpad	Jon Fosse EGY NYÁRI NAP rendező: Farid Bikcsantajev Gallaskar Kamal Kazányi Állami Tatár Színház, Oroszország (1 óra 40 perc - szünet nélkül)





MITEM

MADÁCH INTERNATIONAL THEATRE MEETING

Madách Nemzetközi Színházi Találkozó

Nemzeti Színház • Budapest 2014. március 26. – április 7.

Budapesti
Tavaszi
Fesztivál

14

március 21. – április 6.

A BUDAPESTI TAVASZI FESZTIVÁL KERETÉBEN.

A Nemzeti Színház a műsorváltoztatás jogát fenntartja!

április 2. SZERDA 20:00 Nagyszínpad	William Shakespeare MACBETH rendező: David Doiashvili Állami Zenés és Drámaszínház, Tbiliszi, Grúzia (2 óra 20 perc – 1 szünettel)
április 3. CSÜTÖRTÖK 17:00 és 20:00 Gobbi Hilda Színpad	Ion Luca Caragiale műve alapján KÉT SORSJEGY rendező: Alexandru Dabija I.L. Caragiale Nemzeti Színház, Bukarest, Románia (1 óra 15 perc – szünet nélkül)
április 5. SZOMBAT 20:00 Nagyszínpad	Lewis Carroll műve nyomán ALICE – körfutás két felvonásban rendező: Andrej Mogucsij Nagy Drámai Színház (Bolsoj Dramaticheskij Teatr) Szentpétervár, Oroszország (2 óra 30 perc – 1 szünettel / 18 éven felülieknek ajánlott!)
április 5. SZOMBAT 17:00 Gobbi Hilda Színpad	Kjersti Annesdatter Skomsvold MINÉL GYORSABBAN MEGYEK, ANNÁL KISEBB VAGYOK rendező: Margreth Olin Oslo-i Nemzeti Színház, Norvégia (2 óra – 1 szünettel)
április 6. VASÁRNAP 20:00 Nagyszínpad	William Shakespeare AHOGY TETSIK rendező: Silviu Purcărete Nemzeti Színház, Budapest, Magyarország (2 óra 45 perc – 1 szünettel)
április 6. VASÁRNAP 17:00 Gobbi Hilda Színpad	Danyil Harmsz AZ ÖREGASSZONY rendező: Vladislav Nasztavsev Rígai Nemzeti Színház, Lettország (1 óra 30 perc – szünet nélkül)
április 6. VASÁRNAP 20:00 Nagyszínpad	Paul Claudel – Arthur Honegger JOHANNA A MÁGLYÁN rendező: Vidnyánszky Attila Nemzeti Színház, Budapest, Magyarország (1 óra 30 perc – szünet nélkül)
április 7. HÉTFŐ 17:00 Gobbi Hilda Színpad	Yazan Hüseyin Alp Tahmaz – Yöneten Emrah Eren HOVÁ? MERRE? rendező: Volkan Özgömeç Ankarai Állami Színház, Törökország (1 óra 50 perc – szünet nélkül)



VENDÉGÜNK A NAGYVÁRADI SZIGLIGETI TÁRSULAT

Két friss premier a Nemzeti színpadán: Godot-ra várva, Szigligeti

A határon túli színházak felé is nyitott Nemzeti Színház a Nagyváradi Állami Színház Szigligeti Társulatának két egészen friss előadását látja vendégül március 13-án. A Godot-ra várva február 14-i premierjét követően érkezik Budapestre, míg a teátrum névadójáról, a 200 éve született Szigligeti Edéről szóló darab március 8-án kerül először a nagyváradi nézők elé.



Godot-ra várva

– Közel tíz éve, az Atelier Nemzetközi Színházi Fesztiválon, egy műhelymunka alkalmával foglalkoztam Beckett remekművével – meséli Szabó K. István rendező. – Egy párbeszédrészlet Didi és Gogo közt hamisnak tűnt, nem értettem miért, de ez az érzés megmaradt, mintha nem két férfi beszélgetne... Évekkel később bukkantam rá a megérzés titkára, Beckett maga vallja: ez a párbeszéd közte és felesége között hangzott el, azt jegyezte le. A nagyváradi előadás egy férfi-nő kapcsolatra építi át a két csavargó történetét, ha egyáltalán történetről beszélhetünk. Az egymásra utaltság, a megöregedés, a halálra várás a témája ennek a játéknak, melyben elmúlni sem lehet. A magyarázatra várunk, arra, hogy valaki majd csak eljön, s választ ad a „miért”-re. S miközben jól sejtjük, nincs kiút, valami mégiscsak feltölti ezt az űrt, s ez a szeretet.

ESTRAGON Bizonyos vagy benne, hogy ma estére mondta?

VLADIMIR Mit?

ESTRAGON Hogy várjuk.

VLADIMIR Szombatot mondott. Úgy rémlik.

ESTRAGON Meló után.

VLADIMIR Feljegyeztem valahová.

ESTRAGON És melyik szombatot mondta? És szombat van-e ma?

Nem inkább vasárnap? Vagy hétfő? Vagy péntek?

VLADIMIR Nem! Lehetetlen!

ESTRAGON Vagy csütörtök.

VLADIMIR Mit tegyünk?

ESTRAGON Ha tegnap hiába jött el, ma semmi esetre se fog jönni.

VLADIMIR De hiszen te azt állítod, hogy tegnap este itt voltunk.

ESTRAGON Én is tévedhetek.

Samuel Beckett

Godot-ra várva

egy olvasat

Csíky Ibolya, Dobos Imre, Szotyori József, Fodor Réka, Lászlóffy Emőke

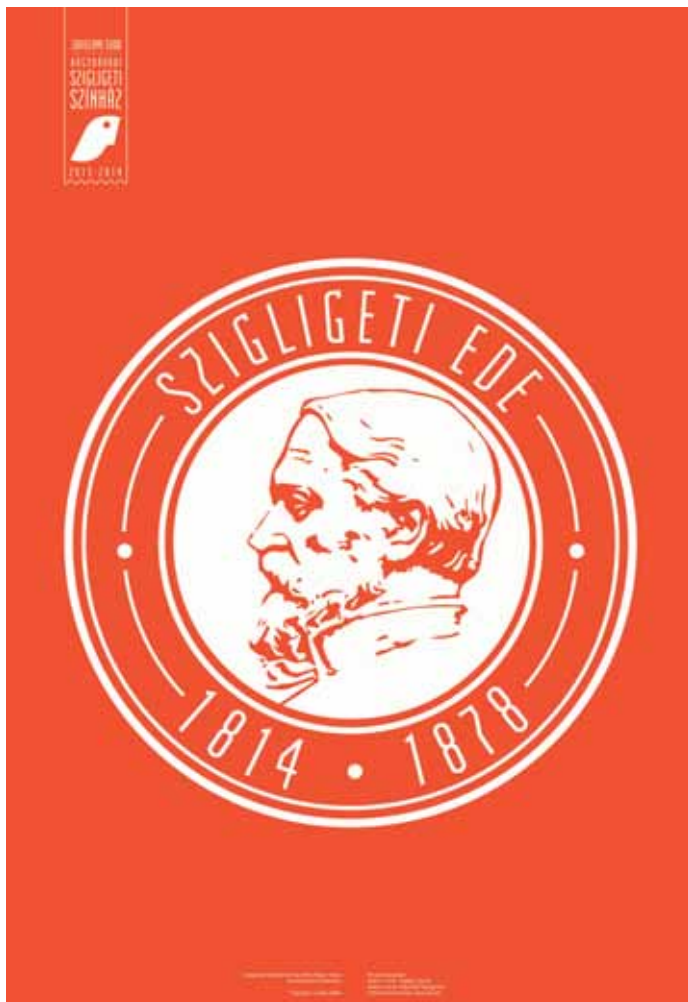
Fordította: Kolozsvári Grandpierre Emil // Játéktér, jelmez: Florina Bellinda Vasilatos // Zene: Ovidiu Iloc

Rendező: Szabó K. István

mikor? hol?

március 13. – 19 óra

Gobbi Hilda Színpad



Szigligeti

– Szögezzük le, hogy a 200 éve született Szigligetit a magyar szellem-történet kiemelkedő alakjának tartom – mondja Selmeczi György az előadás egyik szerzője és rendezője. – Egy óriási életmű maradt ránk tőle, amelynek minőségét helyenként talán lehet vitatni, mégis neves és egyben szomorú a szerénytelen utókor dölyfös és fontoskodó viszonyulása Szigligeti életművéhez. A magam részéről 118 színművből legalább huszonötöt ma is sikerrel játszhatónak sőt, európai színvonalúnak tartok.

Szigligeti, mint jellegzetes magyar kultúrtörténeti jelenség is érdekel. Fáradhatatlan tenniakarása, lelkesültsége, egyszerűsége, Don Quixote-i szelleme nemzetkarakterológiai szempontból is érdekes. Ezért is érzem őt „színpadi figurának”, igen alkalmasnak arra, hogy életének és művének fölmutatásával korunk számos kérdésével, szellemi örökségünk mai hatásaival szembesüljünk.

A Szigligetiről szóló játék (történelmi fikció, színpadi fantázia) műfajában lehet érdekfeszítő. A műforma jellemzőit néhány éve a Liszt Ferencről szóló színpadi fantáziámban alakítottam ki. Ott az életrajz kínálta a teátrális motívumokat, itt viszont az életmű sorsa kerül a középpontba, az a történet, melynek során a Szigligetit követő korok kvázi megtagadták Szigligeti művészetének beemelését a kánonba. Ezért aztán a színpadi játék egy időutazás mentén zajlik, mégpedig nem visszafelé, hanem előre az időben, azoknak a jellegzetes magyar színháztörténeti koroknak a földelésével, melyek mind tehettek volna a Szigligeti-hagyatékért, de nem tettek.

Fontos és elengedhetetlen eleme a „színpadi fantázia” megvalósításának a JÁTÉK, így nagybetűvel, a szó legteljesebb értelmében. A műforma csak akkor jöhet létre, ha azt közös gondolkodás mentén,



közösen kialakított játékszabályok alapján, nagyon kreatív munkával, a színészmesterség legváltozatosabb eszközeit bevetve hozzuk létre, anélkül, hogy a didakszis, vagy a filológiai okoskodás rátelepedne a játékra, melynek éppen az a kulcsa, hogy a történeti valóság hogyan egészül ki a benne rejlő abszurd vagy szürreális elemekkel.

Selmeczi György – Béres Attila

Szigligeti

zenés történelmi fantázia két részben

Hunyadi István, Ifj. Kovács Levente, Tóth Tünde, Kovács Enikő, Kiss Csaba, Kocsis Gyula, Varga Balázs, Dimény Levente, Csatlós Lóránt, Csepei Róbert, Pitz Melinda, Tasnádi Sány Noémi, Gajai Ágnes, Hajdu Géza

Tánckar: Brugós Anikó, Brugós Sándor-Csaba, Forgács-Pop Jácint, Forgács Zsombor, Iván Enikő-Kitty, Kádár Elemér, Kacsó Bálint-József, Kerekes Dalma, Mihucz Kinga, Pelbát Ilona, Rácz Lajos Levente, Schmidt Nándor, Szabó Enikő Ágnes, Szőnyi József // Zenekar: Bartalis Botond, Kelemen-Paksy János, Szabó Lóránd Győző

Karvezető: Lászlóffy Zsolt // Díszlet: Lőrincz Gyula // Jelmez: Florina Bellinda Vasilatos // Koreográfus: Dimény Levente

Zenétjét összeállította és szerezte, az előadást rendezte: Selmeczi György

mikor? hol?

március 13. – 19 óra

Nemzeti Színház – Nagyszínpad



A LÁB ELÉ GURÍTOTT SZÓ

Berecz András: mese nélkül lehet élni, de ez nem veszélytelen

A mese generációkon átívelő tudást ad. Létezésünkre keres szívderítő válaszokat, a kifejezésnek, szóalkotó leleménynek tárháza, etikai kódex – vallja Berecz András mesemondó, akinek Szerelmes gerázdaságok című, felnőtteknek szóló estjével kezdődik az évad végéig tartó sorozata a Nemzetiben.

Milyen tájegységek szerelmes és pajzán meséit mondja majd?

– Azt még nem tudom. Az ilyen bolondos mesékről kezdés előtt fél órával le kell inni a bort, és amelyiket meglátom, ott, a pohár alján, azt mondom el.

Van olyan mesemondó, aki azt mondja, az égből kapja a meséket.

– Onnan jönnek a mesék, meg a kerek szemű, vájt fülű, aranyszájú öregektől. Ezek a bolondos gerázda mesék mindenesetre pohárba szoktak esni. Mindig az aljára. Estükben persze megnézik, kinél a pohár. Bor nélkül – hiába a reflektor – látom azt, aki fireg-forog, azt is, akit bezavartak, vagy legyőzhetetlen, erős bánata van, meghallom a beszélgetőket, a telefonokat, és lelkemre veszem. Egy nyelet? Jöhet bárki, bármi! A mese persze erősebb a mesemondónál, segít szomjasan is. Csak el kell kezdeni. Meghálálja.

Mit jelent az ön számára, hogy a Nemzeti Színház színpadára viheti a népmesét?

– Színházba emelni a mesemondást legnagyobb megtiszteltetés. Az egymásnak eső erők, ütközések, ellentétek színhelyére elbeszélő műfajt tenni!

Sokfelé jár ma is gyűjteni, vannak adatközlői, akikkel dolgozik. Van-e még valamerre élő mesélés?

– Moldvában még ha töredezzve is, de ma is él a hagyományos mesemondás. Erdélyben kevésbé, Magyarországon alig. Pohár mellett itt-ott akadnak lenyűgöző figurák, feneszájúak. Kondérok körül is pompás nyelvű asszonyok. Tudományuk elsőrangú oltóanyag.

Kik a mesterek, akik mintát adnak?

– Édesanyám nagyon jól figurázott. A példát, a kedvet tőle kaptam. Jól utánzott. Ha valakit meglátott, aki furcsa volt, a lelkét, mint a lepkét, úgy kapta el! Jó hálója volt! És évek múlva is elővette. Nagy, tarka gyűjtemény volt, kacagtuk, bámultuk eleget! Az egyik mesterem Hazug Pista bácsi, Gyergyóalfaluról, aki az utolsó tíz évet lefoglalta, a nagyot mondó mesélést műveli. Hány János, Naszreddin Hodzsa, Ludas Matyi leszármazottja. Szép összetétel. Kakuk Marci is eszembe jut róla. Ő még a vesztes háborúból is győztesen jön haza. Ő nem nevetet, hanem fakad belőle a derű. Még ha nem is szól, csiklandozást érez

Szerelmes gerázdaságok mikor? hol?

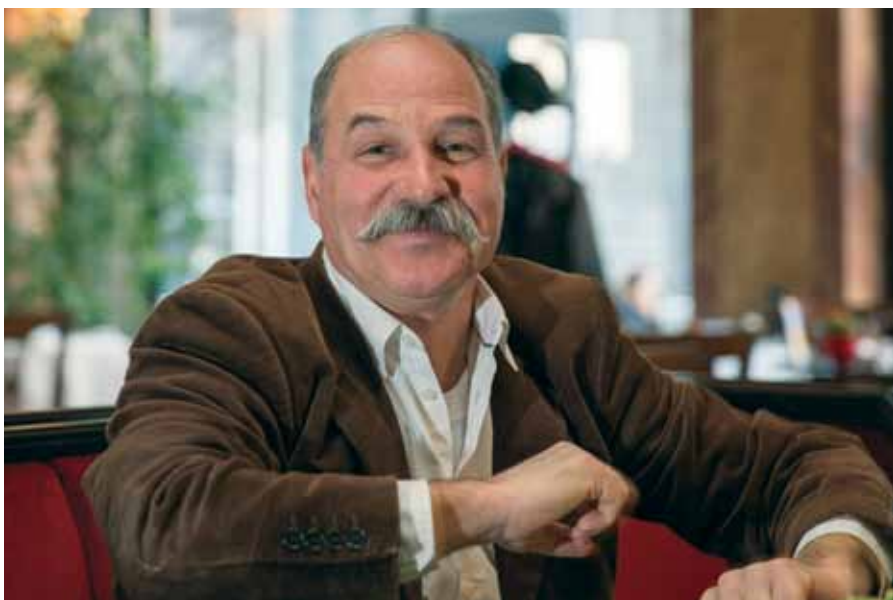
március 16. – 19.30
Kaszás Attila Terem

Nagy verekedés mikor? hol?

április 27. – 19.30
Kaszás Attila Terem

Szegen csengő mikor? hol?

május 18. – 19.30
Kaszás Attila Terem



mellette az ember, hogy nevéssen. Egy másik kedves mesemondóm, a zalai Gál Sanyi bácsi úgy beleélte magát a mesébe, hogy ezredszer is el-sírta magát ugyanott, ki kellett várni, míg abbahagyja. Barát Jóska, akit Okosbolond Jósának is hívtak, tréfacsináló volt, ő csak sziporkázott. Szamaras ember volt, bocskoros, huszadik századi, győzelmes lelkű, vesztés székely. Az „agiátor eltársak” nem foglalkoztak vele, annyira „utolsó, semmi ember” volt. Egy olyan korban, amikor mindenkinek szájára odafigyott az igazság, az ő szabad száján kivirágzott. Pimaszul, kacagtatva, az Olümposzról lecacagva. A védelmet a számár és a bocskor adta. Így hatvan felé az is érdekel, hogy más népek hogyan, milyen meséket mondanak. Az írek, a skótok, a törökök, az algériaiak. Egy török mesemondó hazajár Anatóliába, ott feltöltődik a rokonai között, aztán megy vissza Németországba, és munkásszállásokon mesél. Algériában van egy postás, aki nem csak a levelet viszi a sivatagba, hanem mesét is mond. Amikor Európa kulturális fővárosa Tallinn volt, meghívtak, hogy meséljek tolmáccsal egy templomban. Észteknek. Tele volt a templom.

Miért fontos a mese?

– Mert úgy okos, hogy érthető, arányérzéke van. Korunk legtöbb okos embere érthetetlenül, színtelenül és sokat beszél. Az érthetetlenlenség vonzó kód? Rangjel? Vagy már nagyon elsodródunk egymástól? A mese generációkon átívelő tudást ad. Létezésünkre keres szívderítő válaszokat, a kifejezésnek, szóalkotó leleménynek tárháza, etikai kódex. Lehet élni nélküle, de ez nem veszélytelen.

Egy igazi nagy mese három-négy órán át is ment, még bele is aludtak régen, az sem volt baj. Azt mondták, azt úgy is kell.

– Volt egy Kurcsi Mínya nevű mesemondó, akit a favágók mindig magukkal vittek, hogy a munka után meséljen neki, hogy jól aludjanak. Román mesemondók is mese végén, esetleg közepén azt mondták: Csont. De nem tudták, mit jelent. Magyar katonáktól tanulták, akik takarodó után meséltek még egymásnak. Az Osztrák-Magyar Monarchia kaszárnyaiban is ment éjjelenként a mesélés. Ha felcattant a „Csont!” és valaki még „Hús”-t szólt rá, a mesét folytatni kellett. Mondjuk a Nemzetibe, úgy tudom, nem altatni hívtak. Majd másutt. Berecz mesét mond, rosszalvók, jertek! Szék helyett puha ágyikók! Eljöhet még az az idő!

Ön Budapesten nőtt fel, tehát nem tájnyelvi környezetben.

– Kicsit mégis tájnyelviben, mert a szüleim nem használták a pesti nyelvet. Kétnyelvűnek éreztem magam, beszéltem a társaimén, és a szüleimén.

A meséit mégis tájszólásban mondja, még hozzá több táj nyelvéen.

Mit jelent a tájnyelv a mesében akkor, amikor az nem a mesemondó szülőföldjének a nyelve?

– Öröm, amikor egy ifjú a saját vidéke nyelvéen mesét mond. Rám az a tájnyelv van legnagyobb hatással, ahol a legjobb dalokat, meséket, tréfákat hallottam. Nem estem neki, hogy megtanuljam. Hatott, mint a szerelem.

Miért jó egy táj nyelvéen megszólalni?

– Pontos és szép szavak, hangok tűnnek el, alkalmasabbak, mint amik a helyükbe tolakszanak. Eltűnnek, mert az élet át akar lépni felettük. Meghalnak a szégyentől. Mert saját gazdjuk szégyelli. A magyar szó nehéz csatát vív. Ha sikerül egyet megmenteni, vagy legalább egy kis jelt állítasz neki, nyugodtabb vagy. Bekötöződ a sebt, mesébe ágyazod. Látogatók jönnek. Talán feléjük.

Sokan máig gúnyolódnak azon a meteorológuson, aki palóc tájszólásban beszél a tévében. Mi erről a véleménye?

– Nyelvünk gazdagságán nem örülni nagy szegénység. A buta, tudatlan ember a kabarékban, Ludas Matyi újságban főleg a falusi emberrel volt azonos. Ez a pellengér most is áll még. A lelkekben is.

Hogyan kell a mesét mondani?

– Nagyon sokféle mesemondó van. Akad olyan, aki suttog, üvölt, csipdesi, pofozza a közönségét. Van, aki ül, motyog, alig lehet érteni, amit mond, és úgyis jó. Vannak olyan szavak, amikhez már nem kell semmi, mert olyan elevenek, érettek. Se fény, se hangszín, semmi. „Találó szótól az ökör is meghököl” – azt mondja az egyik török nép. Hazug Pista bácsi meg azzal szokott dicsekedni, hogy: „Ha én a lába elé szót gurítok, maga a lábát kapja fel! Mert ha nem, üti el!”

VARGA KLÁRA

| fotó: Eöri Szabó Zsolt



Ki ajánlotta Törőcsik Mari pártfogásába Tóth Augustát? Ki óvta meg Schwajda György szigorától a színésznőt? Hová tűntek a filmesek a színházakból? Mi az, ami a színészeket és a kamaszokat egyaránt doppingolja? Miért nem érdemes szerepálmokat kergetni? Tóth Augustina mesélt.

„A FONTOS SZEREPEK MINDIG MEGTALÁLTAK”

Tóth Augustina a hiányérzet hiányáról, a rendezők nyugalmáról és arról, hogy mi nem kunszt

Harmadszor csatlakozott a Nemzeti Színház csapatához. Még a Hevesi Sándor téri épületben kezdte nemzeti pályáját.

– Két évadon keresztül, harmad- és negyedéves főiskolásokként dolgozhattunk a Nemzetiben. Óriásokkal szerepelhettünk együtt: az *Advent a Hargitán*ban lekettőzték Götz Anna szerepét, így felváltva ját-

szottuk Máriát. Legendás előadás volt: Kubik Anna, Bubik, Sinkovits, Agárdy! Gabi bácsival Szép Ernő *Vőlegényében* is együtt játszottunk. Mi, főiskolások, a Horvai–Kapás osztály növendékei kaptuk a kisebb szerepeket. Így utólag visszagondolva elmondhatom, hogy nagy-nagy szeretettel terelgettek minket a pályán.



Aztán elkerült a Nemzetiből, és rengeteg helyen dolgozott, Budapesten és vidéken is. Mennyire fontos, hogy társulatban játsszon, hogy tartozzon valahová?

– Fontos, bár volt olyan időszak, hogy szinte minden évadban máshol dolgoztam. Én mindig emberekhez kötődtem, őket követtem. Ha kiment alóluk a színház, általában én is továbbálltam. A választásaimban az is mindig meghatározó volt, hogy hol bíznak bennem igazán. 1992-ben még nagyon tapasztalatlan voltam, a fenekemen volt a tojáshéj – az Arizona Színházba szerződtem, majd évad végére az megszűnt, és ugyanabban az épületben megszületett a Művész Színház. Ez a változás akkor nagy port kavart a szakmán belül. Az alakuló társulat vezetői, Törőcsik Mari, Taub János és Schwajda György szerződtetési megbeszélésre hívtak. Alig ismertek, emlékszem, Schwajda szigorúan rám nézett, és azt mondta: „Maga olyan fiatal. Le kéne menni vidékre!” Törőcsik Mari vett a pártfogásába, tőle tudtam meg később, hogy a drága Schütz Ila is szólt neki: „Van itt egy kislány, nézzétek meg!” Ezért a lelkemben mindig hálás leszek neki. Megint nagyszerű kollégák közé kerültem: a három emblematikus alak egy olyan társulatot vezetett, ahol – többek közt – Bitskey Tibor, Darvas Iván, Garas Dezső, Hollósi Frigyes, Iglódi István, Hirtling István, Eperjes Károly, Gáspár Sándor, Seress Zoltán, Bubik István, Ráckevei Anna, Bánsági Ildikó, Hernádi

Judit, Nagy-Kálózy Eszter játszott – nem is sorolom tovább. Persze, gyorsan kiderült, hogy milyen ellenséges közeg vesz körül minket, hamar jöttek a támadások, hogy „itt egy elitista csapat fogott össze, amely kizárólagosságra tör a magyar színházi életben”. Holott én csak nagyon alázatosan próbáló alkotóknak láttam a társulatot, akik magasra tették a lécet maguknak, és a lehető legjobb minőségű előadásokat szerettek volna létrehozni.

Így dolgozhatott Taub János és Anatolij Vasziljev híres rendezéseiben, és ha jól tudom, Törőcsik Mari sem bánta meg, hogy leszerződöttette.

– Úgy vélem, Schwajda György is megszeretett. Talán sikerült rászorgálnom az egykori, megelőlegezett bizalomra, hiszen alapító tagnak hívtak az új Nemzeti társulatába. Sajnos az az időszak nem tartott sokáig, Schwajdát elküldték, és az általa odahívott emberek közül sokan követték őt... De sose felejttem el, milyen megtiszteltetés volt, mikor Garas Dezső, már az „új” időszakban, felhívott, eljátszanám-e Judit szerepét az *Anyám*, *Kleopátrában*? Mondtam neki: „Dezső, tudja, hogy én maga után a világ végére is elmegyek, ha csinál valamit, és hív.” Én akkor tapasztaltam meg, hogy nem csak színésznek, de rendezőnek is milyen kiváló. Céltudatos volt, éppen ezért volt könnyű vele dolgozni. Amikor az előadás lekerült a repertoárról, én is eljöttem a Nemzetiből.



Most az *Abogy tetszik*ben szintén egy nagy rendezőegyéniséggel, a világhírű Silviu Purcăretevel dolgozhatott.

– Purcărete bölcs rendező, kifinomult ízléssel, humorral megáldva. Végtelen nyugalmat áraszt magából, hiszen tudja, hogy alkotni, dolgozni csak nyugalomban lehet. Ez biztosítja az alkotás szabadságát. Kész önmagát azonnal felülbírálni, ha azt látja, hogy az általa megálmodott jelenet a színpadon nem azt az eredményt, hatást kelti, amit ő elképzelt. Akár az utolsó pillanatban is képes változtatni, amihez a színészek részéről nagy játékkedv és – tegyük hozzá – erős idegek kellemenek... Jó volt megtapasztalni, hogy mindig abból indult ki: „Maga ezt tudja.” Minden gesztusa ezt sugallja a színésznek, és ez nagyon doppingol. Ugyanezt éreztem, mikor egy éven keresztül drámapedagógiai foglalkozásokat tarthattam a legkülönbözőbb életkorú gyerekeknek, 10-től egészen 18 évesekig.

Leendő színészeket tanított?

– „Hétköznapi” gyerekeknek tartottam drámaórákat a törökbálinti Bálint Márton Iskolában. Nem is hinnénk, hogy a látszólag önbizalomtól duzzadó, szuperkritikus kamaszok hogy ki vannak éhezve a figyelemre, az emberi szóra, a biztatásra, hogy „Megy ez neked”! Bebizonyítani egy emberről – legyen az diák vagy felnőtt –, hogy mit nem tud: könnyű feladat. Az nem kunszt. Megmutatni, hogy mit tud, hogy mi mindent képes előhozni magából – az az igazi művészet.

A tanítást most abbahagyta, de van két saját, alsó tagozatos gyereke. Probaidőszakban hogyan osztja meg magát a színház és a család között?

– Próbálok okosan szervezni az életünket. Ha bemutatóra készülünk, az nagyon nehéz. Most, hogy túl vagyunk az *Abogy tetszik* premierjén,

a gyerekekkel is többet tudok lenni. Jut idő arra is, hogy regenerálódjak, elmehessek úszni, futni. Ez nagyon fontos: ha én kiegyensúlyozott vagyok, ha teljesen magától értetődően teszem a dolgomat, akkor bennük is nyugalom van. Nagyon sokat segít a férjem, és próbáljuk a gyerekeket is úgy nevelni, hogy lássák: ez a színészi hivatással jár, nálunk ez a természetes. Premier előtt persze mindannyiunknak nehezebb kicsit.

Az *Abogy tetszik* próbáin ráadásul nyelvi akadályokkal is meg kellett küzdeniük: Purcărete románul rendez.

– Ez volt a legkisebb gond. Inkább a dalok megtanulása volt speciális próbatétel: többnyire angolul énekeljük a Shakespeare-songokat, ráadásul több szólamban... De az a fajta rendezői nyugalom, ami Purcărete-re jellemző, rólam rengeteg terhet levett, felszabadított. Egyenrangú partnernek tekinti a színészt, mégis óriási tekintélye van. Vele a munka egyszerre jelentett emberi és szakmai élményt, ugyanúgy, mint egykor Taub vagy Vasziljev keze alatt játszani.

A filmezéssel kapcsolatban is vannak hasonlóan élményei?

– Makk Károllyal egy csodálatos munkában dolgozhattam együtt, amikor Ottlik Géza *A szerelem* című novellájából készített kisjátékfilmet. Andorai Péter, Bálint András, Bencze Ilona, Tóth Sándor voltak a partnereim – és olyan „nem-színészek”, akik színésznek is fantasztikusak voltak: Gyurkovics Tibor író és Fehér György rendező. Sajnos, ők ketten már nem élnek. Fehér Gyurit még a főiskolán ismertem meg, nagy szerencsémnek tartom, hogy ő volt a filmes tanárunk. Ő is az előbb említett nagy művészegyéniségek közé tartozott: tökéletesen tudta, hogy mit akar. Pontos és alapos volt, amit egyesek keckeckedésnek vettek, de én nagyon tiszteltem őt. Sajnálom, hogy manapság a filmes és a színházi szakmának nincs egy biztos találko-



„én inkább
a sorsra bízom a dolgot:
ha egy szerep
nekem van rendelve,
akkor előbb-utóbb
el fogom játszani”



Tóth Augustza

Jászai Mari-díjas színésznő. 1967-ben született Szekszárdon. 1991-ben végzett a Színház- és Filmművészeti Főiskolán, Horvai István és Kapás Dezső osztályában, de már 1989-től dolgozott a Nemzeti Színházban. A 2002-ben alakult új nemzeti társulatnak alapító tagja volt. Pályafutása során játszott a Petőfi, a Hevesi Sándor, a Radnóti, az Arizona, a Művész, a Thália és a Vörösmaty Színházban, a Játékszínben, a Thália Társaságban, a Kelemen László Színkörben és az Új Színházban is. A 2002-es Vidor fesztiválon – a *Chioggiai csetepaté* Checca-jáért – Colombina-díjat kapott. Clara Schumann megformálásáért a 2012-es POSZT-on átvehette a legjobb női alakítás díját. 2013 óta újra a Nemzeti Színház tagja. A 2013/2014-es évadban – a *Vitéz Lélek* és az *Ahogy tetszik után* – az *Éjjeli menedékhelyben* lép majd színre.

zópontja – erre mindenképpen szükség lenne, hogy ne távolodjunk el egymástól. Legutóbb a *Társasjáték* című sorozatban forgattam, és bevallom, volt bennem egy kis izgalom, hogy milyen leszek. A film a nagyon finom, egyszerű, apró rezdülések világa, sokszor egészen más képességeket kíván, mint a színház. Fontos lenne, hogy ezt az oldalunkat



is karban tudjuk tartani, hiszen régen annyi nagyjátékfilm és tévéfilm készült. Ma ez nincs, de vágyom arra, hogy valaki újra kipróbálja, mit bírok: vágyom egy igazi filmes főszerepre, egy nagy megmérettetésre, ahol megmutathatom, mire vagyok képes.

Még a végén kiderül, hogy szerepálma is van. Már a feltételezés ellen is tiltakozni szoktak a színésznők.

– Nincs hiányérzetem. Eljátszhattam Lady Macbeth-et, Molnár Olympiáját, vagy Fráter Erzsébetet Egressy Zoltán *Vesztett édenében*. De Clara Schumann is, Israella Margalit *Triójában*, amely szerep egyáltalán nem volt a vágyaim között – nem is ismertem a darabot. Valamit ott nagyon elraktunk! Kuna Károly a legjobb férfi főszerep, Pál Andris a legjobb 30 év alatti művész, én pedig a legjobb női alakítás díját kaptam a *Trióban* nyújtott teljesítményért. Ehhez azért halkán hozzátenném: Galambos Péter megérdemelte volna a legjobb rendezés díját! Sok kollégám, nagy színészegyeniségek mesélték, hogy ez vagy az a szerep volt az álmuk, és amikor végre megkapták, bődületeset buktak vele. Ezért én inkább a sorsra bízom a dolgot: ha egy szerep nekem van rendelve, akkor előbb-utóbb el fogom játszani. Ha pedig már rám osztották, akkor minden erőmmel azért küzdök, hogy a zsigereimben érezzem a figurát. Régen megtanultam, hogy nem szabad kergetni, görcsösen akarni egy feladatot. Azok a felkérések, amelyek a pályámon igazán fontosnak bizonyultak, mindig megtaláltak...

SOMOGYI MARCELL

[fotó: EÖRI SZABÓ ZSOLT
a társulati portrét készítette: RÓZSA ERIKA]



Élete nagyobb részét autóban tölti, echósszekér helyett négy keréken járja az országot, a világot. Pontosan tudja, mi a fontos a magyar nyelvű színjátszásban, szinte minden jelentős előadást látott az utóbbi negyven évben. Azok a termékeny pillanatok pedig, amelyeknek Ilovsky Béla színházi fotós a tanúja volt, vagy eztán tanúja lesz, biztosak lehetünk benne: megmarad az utókornak.

TERMÉKENY PILLANATOK MEGÖRÖKÍTŐJE

Ilovsky Béla elkötelezett ember: negyven éve járja a színházakat határon innen és túl

Mi volt előbb – kérdelem tőle, amikor egy vagy két színházi próba után a kávéháza berobban – a színház, vagy a fotózás iránti szerelem?

– Egyik hozta a másikat – válaszolja. – Békéscsabán voltam fényképész, és abban az időben, a városban nagyon jó színház működött. Miszlai István igazgatta, Sándor János volt a főrendezője. 1971-et írtunk, Páskándi Géza *Vendégség* című – Árulás szünet nélkül alcímű – drámáját mutatták be a Békés Megyei Jókai Színházban. A hite mellett szilárdan kitartó unitárius püspök szerepét Simon György játszotta. Ez volt az első jelentős színelőadás, amelyen fotózhattam, majd – hogy, hogy nem – életre szólóan a teátrumnál „ragadtam”. Nyaranta átjártam Gyulára, ahol a Kelet-Közép-Európa egyetlen épen maradt, gótikus téglavárában működő Várszínház az idő tájt a határon túli magyar dráma bemutatóhelye volt. Ott találkoztam a Magyar Távirati Iroda, az MTI, valamint a Film Színház Muzsika munkatársaival. Látták, hogy mit csinállok, felkértek, hogy „külsőzzek” az MTI-nek, meg a színházi hetilapnak. Kezdetben Békés- és Csongrád megye volt a területem; a Film Színház Muzsika kérésére szolnoki, debreceni és kecskeméti színházi előadásokra is eljutottam. Amikor pedig „munkakönyvileg” is az MTI vidéki tudósítója lettem, elkötelezett színházi emberként az ország nyugati és északi régióiba is elutaztam. Akármerre, hol ígéretes színházi előadásra lehetett szá-

mítani. Kaposvárra, Miskolcra, Győrbe, a fővárosba is. Békéscsabáról szinte az egész Magyarországot „bekebeleztem”. Ascher Tamás, Ádám Ottó, Babarczy László, Harag György, Horvai István, Ruszt József, Sík Ferenc próbáin tanultam meg valójában, hogy mi a színház. Az, hogy az MTI munkatársa voltam, és hogy a Film Színház Muzsikának is rendszeresen dolgoztam, óriási mozgásteret biztosított.

Elképzelted, hogy ennek köszönhetően az Ilovsky-féle színháztörténeti fotóarchívum gazdagabb, mint a távirati irodáé?

– Más, inkább így mondanám. Azt viszont biztos állíthatom, hogy ami elmúlt harminc évben fontos volt a hazai színházi életben, helyelközzel nálam is megvan.

Fekete-fehér felvételeken...

– Hamar átálltam a színes fotózásra is; technikai újítások tekintetében mindig is igyekeztem tágitani a szakmai lehetőségeimet. Fekete-fehér negatívot is csináltam, színeset is, színes diát is. A Film Színház Muzsikánál – fotók tekintetében – három-négy hetes nyomdai átfutásra lehetett számítani, szinte az olvasópróbán kellett valamit összehozni, ha a bemutató előtt képekkel illusztrált előzetes híradást szeretett volna a



Hatházi András (Csehov: Ványa bácsi. Kolozsvár, 2007)

az illusztrációk Illoszky Béla Ördögcsékén – határon túl című, közelmúltban megjelent fotóalbumából valók

lap közreadni. Rémálom volt a színházi fotós versenyfutása az idővel, kiváltképpen a mai viszonyokhoz képest...

... amit, gondolom, békéscsabai „röghöz kötöttsége” is nehezített...

– Előfordult, hogy délelőtt a zsanai tűz oltásánál fotóztam, este a szolnoki színházban... A 80-as évek közepén azonban, miután a fiam megszületett, Budapestre költöztünk; addigra már annyira kiteljesítette az életemet a színházi fotózás, hogy az MTI-nél sem igen vártak mást tőlem, csak „teátrális képeket”. Ettől fogva több budapesti színház is hozzám tartozott. De továbbra is visszajártam vidékre, Csizsár Imre Miskolcon dolgozott, Ruszt József Zalaegerszegre került... bőven volt feladatam.

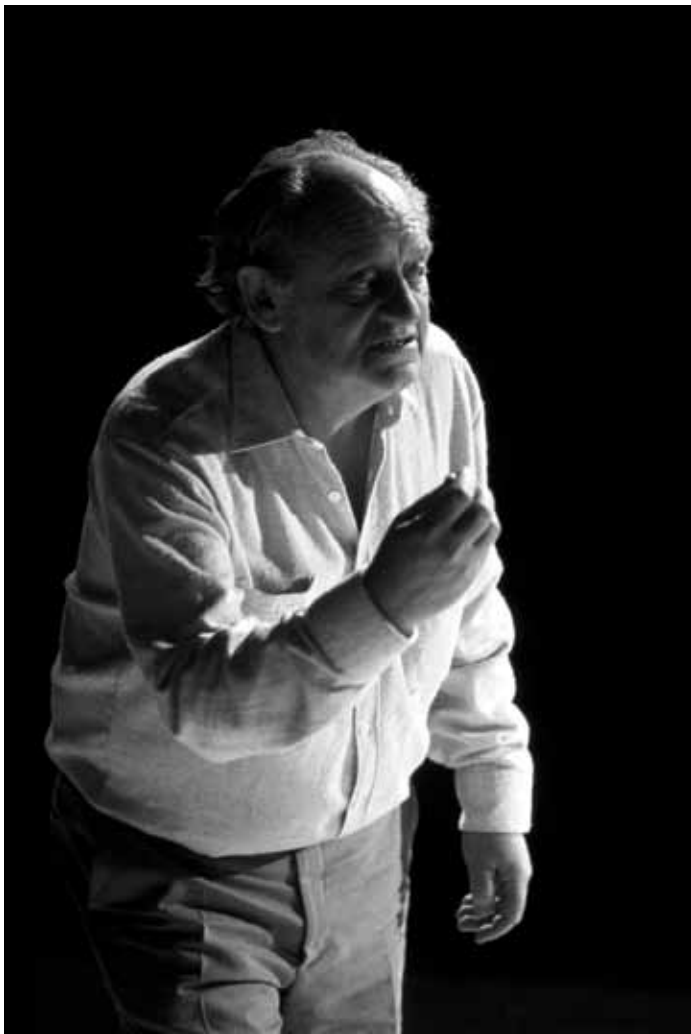
Határokon innen és túl... A határon túli magyar színházak munkáját kinek vagy minek a készítésére és mikortól kezdte figyelemmel követni?

– A Film Színház Muzsikánál a szerkesztőm, Bulla Károly, később pedig Ablonczy László, a két lábon járó színházi lexikon, aki mindent tudott a határon túli magyar színházról, jó előre figyelmeztetett mindenre, ami ezen a téren kihagyhatatlan volt. Így ott lehettem pél-

dául a *Káin és Abel* című Sütő András-darab ősbemutatóján is, amelyet Harag György rendezett. A 90-es évek végétől fontos volt számomra Kisvárdán a Határon Túli Magyar Színházak Találkozója, ahol éveken át feldolgoztam az ott bemutatott előadásokat, és így tovább bővült a kapcsolatom az erdélyi, felvidéki és vajdasági színházakkal...

A nemrég megjelent könyve, az *Ördögcsékén, határainkon túl* készített színházi fotóinak gyűjteménye – ezeknek a figyelmeztetéseknek a „következménye”?

– Meg a theater.hu, melyre legalább olyan büszke vagyok, mint a Szegő Györggyel közösen szerkesztett könyvemre! Szerencsémre, éppen akkor találkoztam egy színházszerető programozóval, amikor az MTI-től megváltam. (Vagy ők váltak meg tőlem? Nem is tudom.) Ezzel a fiatal emberrel közösen olyan szerepre s művészre lebontott színházi adatbázist hoztunk létre, melynek egységes rendszerében százhatvan ezer kép és vagy tizenegyezer címszó található. Néhány határon túli magyar színháznak és pár vidéki teátrumnak ez a hivatalos honlapja. Most azon munkálkodunk, hogy a határon túli magyar színházaknak olyan oldalt hozzunk létre, melyhez bárki csatlakozni tud. Egyébként, mint sok mást az életemben, a könyvemet is a véletlennek köszönhetem. Keresz-



Harag György rendezés közben



Pálffy Tibor (Passió – Stációk. Zsámbék, 2005)

Bogdán Zsolt, Panek Kati (Hánoch Levin: Jákobi és Lájdentál. Kolozsvár, 2006)



tes Attila erdélyi magyar rendező – színész és színészpédagógus – Kecskeméten Jókai Mór: *A komédiás had, avagy Thespis kordéja* című darabját rendezte 2008-ban. A színház igazgatójával, Cseke Péterrel közösen az jutott az eszükbe, hogy a bemutató „nyitányaként” rendezni kéne egy kiállítást a színház előterében. Örömmel vállaltam a feladatot, azzal a kikötéssel, ha az előadás rendezője a határon túlról érkezett, a kiállítás is a határon túli magyar színházzal mutassa be! Így állt össze a nemrég megjelent *Ördögszekéren* kötet gerince – ha a színháziak nem nógatnak, időhiányra hivatkozva, tán sose szedtem volna elő az anyagát. A 2013-as esztendő végére összeállt a „leltár”, ami, ha nem is teljes, arra mégis alkalmas, hogy a magyar nyelvű színházzal és a kelet-közép-európai színházművészet átjárhatóságát tanúsítsa.

Mondják, Ilovsky Bélának van meg az összes beregszászi színházi előadás képanyaga... Hol és hogyan talált rá a beregszászi magyar társulatra?

Zsámbékon, a 90-es évek derekán. Sík Ferenc tragikus távozását a Gyulai Várszínház is megszenvedte, hívei közül nem is egy, köztük én is a Mátyás Irén által vezetett Zsámbéki Nyári Színháznál keresett vigasztalást. A 90-es évek derekán itt lehetett a legtöbb vendégelőadást látni, a beregszászi magyar színház zsámbéki megjelenése mindig jeles eseménynek számított. Volt, amikor Vidnyánszky Attila kifejezetten zsámbéki felkérésre dolgozott, így került színre Zsámbékon Csehov *Három nővére* és Borbély Szilárd *Halotti pompája*. A beregszászi magyar művészeket, de engem is vitt a lendület.



Búza Tímea, László Sándor (Euripidész nyomán: Médeia - körök. Újvidék, 2005)



Rabelais nyomán: Pantagruel sógornője (Kolozsár, 2003)

Istennek hála, viszi ma is, mindegyikőjüket. Embere válogatja: van, akinek a fergeteges tempóhoz az is elegendő, hogy új meg új feladatokat kap. Másoknak a „visszaigazolás”, az elismerés is fontos.

– Nekem az is elég volt a lendülethez e harmincvalahány év alatt, hogy éreztem, szeretnek a színháziak. A képeimért? Vagy, mert azt is tudták rólam, mindig azon vagyok, hogy a háttérben maradhassak? Mert soha senkit nem akartam minősíteni? Ma sem tudom.

Ha valaki azzal próbálkozna, hogy összeszámolja - lehetőleg hiba nélkül! - hány színházi előadást örökített meg a színházi fotós Ilovsky Béla, biztosan kudarcot vallana. Gyanítom: e tiszteletre méltó vállalkozás hőse a leghamarabb... Beszélgetésünk záróakkordjaként tehát nem is a nagy számokat firtatom, hanem annak a játéknak a címe, rendezője és játékosai után kutakodom, amelyik minden másnál nagyobb hatást gyakorolt a hazai színházi fotósok doyenjére.

– Székely János *Caligula helytartója* a gyulai várszínházban, ez volt életem legnagyobb színházi élménye. Harag György rendezése, Lukács Sándorral a címszerepben.

LŐCSEI GABRIELLA

A SZÍNHÁZ ALKÍMIÁJA

Idézetek az Ördögszekéren kötetbe írt esszékből

A színházi előadás megismételhetetlen, egyedi létforma. Szinte lehetetlen lefényképezni. Csak „ott és akkor” érvényes térben és időben zajlik a cselekmény. Villanásnyi expozícióban, két dimenzióban nem lehet visszaadni. Ha Ilovskynak csak azért is sikerül a lényegest rögzítenie ebből, azt nem kizárólag az előadásból – hozzá adott értéként – önmagából is merítve vetíti elénk. Ismeri a drámairodalmat, a rendezőt, a színészt. Tudja, mikor, minek lesz súlya. A klasszicista esztétika – név szerint Lessing – erre azt mondta: „termékeny pillanat”.

Szegő György látványtervező

Egy színházi előadást nagyjából 800 néző néz meg, de az arról készült fotográfiát a későbbiekben akár milliók láthatják. Ilyen módon Ilovsky mester egy olyan művész, aki finom szálakkal köti össze a színház alkímiáját többezernyi emberrel, belehelyezve szeretetét és tiszteletét a nagy és titokzatos művészet iránt, amelyet úgy hívnak – színház.

*Olekszandr Bilozub
díszlet- és jelmeztervező, színész*

A színház katarzisa a nézők gondolataiban, érzéseiben, emlékeiben élhet tovább, de egyre halványulva a távolodó időben. A technika ma már egyre pontosabban képes dokumentálni a történetet, de vajon képes-e a látvány mögé tekinteni, képes-e megragadni az élő érzelmeket, az illatokat, az atmoszféra megismételhetetlen vibrálását? Ez csak abban az esetben lehetséges, ha az objektív mögött álló ember maga is művész, és nem egyszerűen krónikása, hanem a maga csendes, alázatos módján részese a színházi eseménynek... Ilovsky Béla a pillanatnyi véletlent mint kompozíciót, mint metafizikai eseményt is képes megörökíteni.

Kozma András dramaturg

A színházi fotós azokat az egyedi pillanatok vadássza, amelyekbe belesűríthető az előadás egésze.

Gyarmati Kata dramaturg



1974 - Báti Lajos (Lear), Major Tamás (Gloster). Rendező: Marton Endre | fotó: Keleti Éva

NEMZETI SHAKESPEARE

Az angol mester házi szerzőnek számított az ország első színházában

A Nemzeti Színház a Shakespeare-előadások sorát a Makrancos hölgygel kezdte. A 450 éve született angol mester művei közül legtöbbször a Hamletet adták. Hevesi Sándor igazgató-rendező pedig világviszonylatban is minden bizonnyal rekorder: szinte a teljes Shakespeare-életművet bemutatta.

Shakespeare a Nemzetiben 1945 után

Sok hűhó semmiért (1946, 1952, 1960) | Antonius és Kleopátra (1946, 1960) | Vízkereszt, vagy amit akartok (1947, 1960) | III. Richárd (1947, 1955, 1959, 2004) | Lear király (1948, 1964, 1967, 1974, 1994, 2007, 2010) | Szentivánéji álom (1948, 1960, 1991) | Othello (1949, 1954, 1962, 1995) | Ahogy tetszik (1949, 2014) | Macbeth (1950, 1963, 1993) | Hamlet (1952, 1994, 2012) | A windsori víg nők (1959) | Minden jó, ha jó a vége (1961) | Julius Caesar (1963) | A makrancos hölgy (1963) | Coriolanus (1965) | Tévedések vígjátéka (1968, 1997) | Athéni Timon (1969) | Romeo és Júlia (1971, 1983, 1998) | Szeget szeggel (1973) | II. Richárd (1973, 1986) | Téli rege (1978) | Troilus és Cressida, 1980 | IV. Henrik (1980, 1986) | A velencei kalmár (1986, 2013) | V. Henrik, (1986) | A vihar (1990, 2002)

*

Lear – újra meg újra

Elsőként Egressy Gábor alakította Lear király szerepét a Nemzeti színpadán 1838-ban, eddig utolsó követője pedig Kulka János volt 2010-ben. Képösszeállításunk 175 év bemutatásából idéz fel néhányat.



1838 – Egressy Gábor volt a magyar Shakespeare-kultusz legkitartóbb színész-ápolója. Lear király szerepében | Vízelety Béla kórajza (1863)



1897 – Vízvári Gyula (Bolond) és Szacsavay Imre (Lear) | fotó: Mártonffy Gyula utóda

1948 - Lukács Margit (Regan) és Somlay Artúr (Lear). Rendező: Both Béla | fotó: Várkonyi László



„Irodalmi viszonyaink kezdetlegességét, a színpadi műsor körüli nagy szegénységet, azt a, mondhatni, teljes készületlenséget, mely a Pesti Magyar Színház megnyitásakor 1837-ben oly sok zavarra adott alkalmat, tán mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy a Nemzeti Színház Shakespeare-műsorának első (és sokáig) egyetlen vígjátéka a vidéki vándorlásból idáig eljutott *Szerellem mindent tebet* című Holbein-féle átdolgozás volt” – írta Bayer József 1909-ben *Shakespeare drámái hazánkban* című könyvében.

A színjáték 1837. december 12-én került színre, s eláruljuk: *A makrancos hölgy* című darabról van szó, melyet a régi magyar színpadon a *Hamlet* mellett legtöbbször adtak elő.

A sors fintora, hogy mégsem a *Hamlet* következett; az új állandó magyar teátrumban 1838. április 30-án a *Lear király* aratott óriási sikert Egressy Gáborral a címszerepben.

Egressy 1837-ben a Burgtheaterben járt tanulmányúton, ahol lenyűgözte Heinrich Anschütz Lear-alakítása. Egressy a bécsi élmények nyomán vasszorgalommal készült a Pesti Magyar Színházban első Shakespeare-szerepére, s nem szégyellte a jeles minta művészi fogásait sem utánozni. A magyar Shakespeare-kultusz legkitartóbb színész-ápolója jutalomjátékait nem pénzkeresésre használta elsősorban, hanem arra, hogy saját repertoárját építse, színészi eszközeit fejlessze, újabb és újabb szerepeiben színészi sokoldalúságáról győzze meg a



1994 – Bessenyei Ferenc (Lear), Kállai Ferenc (Gloster). Rendező: Sík Ferenc
| fotó: Fábián József

publikumot és a kritikusokat. Ráadásul Shakespeare-szerepekben folytatott nemes vetélkedést Lendvay Mártonnal az elsőségért.

A *III. Richárd*-viadal különösen emlékezetes. A királydráma 1843. április 1-jén Lendvay Márton jutalomjátékaként került színre, s csakhamar Egressy Gábor is megpróbálkozott ezzel a szereppel. Kevés olyan kísérlete volt Egressynek, melyben annyira elmarasztalta a kritika, mint a *III. Richárd* címszerepében. Többen is szót kértek, hogy igazságot tegyenek abban, hogy Lendvay vagy Egressy játszott-e helyes felfogásban. Még Petőfi Sándor is belekeveredett a dologba, aki hosszú bírálatban méltatta Egressy szerepépítését.

Bár Shakespeare drámái folyamatosan szerepeltek a Nemzeti Színház repertoárján, nem mindig arattak átütő sikert. Szigligeti Ede igazgatásának idején *A vihar*, melyet 1874-ben Molnár György rendezett, hat estén került színre, s csak 1891-ben újították föl. A *Sok hübbé semmiért* című vígjátékot 1876-ban pedig mindössze négyszer adták elő, majd két esztendő múlva még kétszer. Paulay Ede igazgatása alatt, 1878–1894 között Shakespeare-nek tizenöt különböző darabja került a Nemzeti színpadára. S míg a reformkorban a férfiszínészek hódítottak, ezekben az években főként Jászai Mari és Márkus Emília játéka bővülte el a közönséget. Jászai Gertrud, Volumnia, Kleopátra és Hermione szerepét kapta, míg Márkus Emília Júliát, Cordeliát, Violát, Titaniát, Opheliát, Lady Annát és Desdemonát alakította.

A Nemzeti Színház történetének legfényesebb lapjain szerepelnek Hevesi Sándor korszerű Shakespeare-rendezői. A színház direktoraként nagyszabású ciklusokat állított össze, így viszonylag rövid időn be-

2007 – Bodrogi Gyula (Kent), Blaskó Péter (Lear), Töröcsik Mari (Bolond). Rendező: Bocskárdi László | fotó: Sándor Katalin



lül 12–14 darabot tűzött műsorra. 1923-ban három ciklust rendezett, a negyedik ciklusra 1926-ban, az ötödikre 1931-ben került sor. A valószínűleg világviszonylatban is páratlan vállalkozás során Hevesi szinte a teljes Shakespeare-életművel megismertette a Nemzeti közönséget.

Hevesi kezdeményezését jól jellemzik azok a sorok, melyeket 1928-ban a Magyar Színpadban a *Szentivánéji álom* bemutatója előtt írt: „Azt akarom, hogy a *Szentivánéji álom* lebegjen... lebegjen a csúnya, közönséges élet fölött, hogy csakugyan úgy suhanjon el előttünk, mint egy *költő álma*. Húsz évig álmodoztam erről.”

Németh Antal idején is házi szerzőnek számított Shakespeare, hiszen az igazgató 1938 és 1940 között felújította az *Abogy tetszik* című vígjátékot, *A makrancos hölgyet*, *A vihart*, a *Macbethet*. Előadatta *A velencei kalmárt*, a *Hamletet*, a *Sok hűbő semmiért* című színjátékot és a *Rómeó és Júliát*.

A Nemzeti Színház 1945-ben kinevezett igazgatója, Major Tamás egyik legnagyobb színészi sikerét a *III. Richárd*-ban aratta 1947-ben. A bemutató után Révai József a kommunista párt legfőbb ideológusa arra figyelmeztette az alkotókat, hogy ne aktualizáljon a színház. Major hevesen tiltakozott a bírálattal szemben, hiszen nem maszkírozta magát Hitlernek vagy Mussolininak, s azt nyilatkozta, hogy a zsarnokok abban különböznek Richárdtól, hogy kevésbé tehetségesek. Ám hiába igyekeztek elterelni a figyelmet az áthallásokról, a mű 1955-ös felújításakor még nagyobb robbant a bomba.

Major Tamás szavait Koltai Tamás jegyezte le: „Még Rákosi volt, de már kiengedték a letartóztatottakat. [...] akkor összejött ott egy sereg

ember. Többek között egy sor olyan értelmiségi, akik '56 előtt vagy '56 után szerepeltek, vagy '56-ban disszidáltak, és az első mondatok után – eltekintve Richárd monológjától –, amikor elhangzanak azok a szavak, hogy »elzárják a sasokat, héják és kányák szabadon rabolnak«, akkor megállt az előadás, és percekig nem tudtuk folytatni. [...] Ahol csak lehetett, ahol csak felcsillant valami aktualizálás, ott szétverték a színházat. De különösen akkor, amikor Baló Elemér mint írnok kijött az előre elkészített ítélettel. Mi azt hittük, hogy ezt nem is éljük túl, olyan tomboló sikere volt. [...] Most utólag visszagondolva azt mondom, hogy bár minden előadásunk ilyen lenne. Igazi, élő, nagyszerű színház volt.”

Sorolhatnánk még jó néhány kiemelkedő Shakespeare-bemutatót a százhetvenhat esztendő intézmény történetéből. Jeles kritikusok írásainak legjellemzőbb soraival színészi alakításokat, rendezői elképzeléseket, színpompás dekorációkat és meghökkentő kosztümöket idézhetnénk fel. Belelapozhatnánk Harsányi Zsoltnak 1910-ben kiadott *Shakespeare a Nyújorkban* című satirikus regényébe, mely arról szól, milyen nehéz lett volna az angol drámaírónak a huszadik század elején érvényesülnie Budapesten.

Megmosolyoghatjuk Podmaniczky Frigyesnek, a színház inténdásának szállóigéjét, állásfoglalása mégis örök időkre szól: „Shakespeare-t vagy jól kell adni, vagy sehogy – de adni muszáj...”

GAJDÓ TAMÁS

2010 - Kulka János (Lear), Gálffi László (Gloster). Rendező: Gothár Péter | fotó: Gordon Eszter





Az első két kolozsvári töltött káposzta receptet Déryné Széppataki Róza és Zilahy Ágnes jegyezte le. Utóbbi az 1891-ben megjelent, majd később több (bővített) kiadást is megért Valódi magyar szakácskönyv szerzője, Déryné pedig (aki az Alpesi róza című színmű Liszli szerepében látható Szathmáry Papp Károly 1834-ben készült litográfiáján) nemcsak a magyar színház egyik nagyasszonya, de kiváló író és háziasszony is volt. | forrás: OSZK MEK



Cserna-Szabó András

Déryné kolozsvári töltött káposztája

Sokan úgy hiszik, a kolozsvári káposzta egy huszadik században kreált fogás, és semmi köze se a régi magyar konyhához, se Kolozsvárhoz. De ez nem igaz. Akik így hiszik, azok talán a brassói aprópecsenyével vagy a dorozsmai molnárponttyal keverik, ezek a fogások tényleg vadonatújak – Papp Endre találta fel őket az ötvenes években a Mátyás Pince konyháján.

A két első kolozsvári töltött káposzta receptet Déryné Széppataki Róza és Zilahy Ágnes jegyezte le. Nagyjából egyidőben: az 1870-es, '80-as években. Az előbbi színésznő volt, mint az köztudomású, az utóbbi a *Valódi magyar szakácskönyv* szerzője. Érdekes lehet a két „őskolozsvári” összehasonlítása.

Déryné így mondja: „Azt nem is mindenkor lehet főzni, csak mikor friss sertést ölnek. Van ahhoz készítve egy nagy kaszrol. Midőn a szalonnáról lehúzzák a bőrt az egészbe, amilyen nagy a kaszrol, leterítik a kaszrolt egészen vele, éppen úgy, mintha ki volna vele bélelve. Azután rendre rakják a fenekére a szokott módon elkészített töltött káposztát, amilyent mi is főzni szoktunk. Azután egy rend gyöngyös hurkát, szalonnát, sertéshúst sorba; azután ismét egy rend töltött káposztát, azután a közepibe egy megpékelt sült kappant, meg ha van, sült libát, ismét egy rend káposztát, mindaddig, míg a kaszrol megtelik. Akkor annyi vizet töltenek reá, amennyi ellepi, s beborítják ismét szalonnabőrrel, hogy abba följön meg egészen. De azt nem szabad berántani, csak amint megfőtt, úgy betálatni. Igaz, hogy fölséges étel, de sokba is kerül...”

Zilahy a „Főzelékek” fejezet alatt tárgyalja a „Töltött káposzta. (Valódi kolozsvári módon.)” című fogást. Ez a leírás szakszerűbb és részletesebb, mint Dérynéé. Róza szavaiból még az sem derül ki, hogyan fest a töltelék pontos összeállítása, Ágnes viszont még azt is közli, hogy konyharuhával fogjuk meg a forró fazekat. Zilahynál a töltelék fele marhából (pecsenye), másik fele (kövér) disznóból készül, a húst apróra vágdalja. Tesz még bele borsot, sót, rizskását. A „gömbölyded cserépfazék” aljára felvágott savanyú káposzta kerül, arra a töltelék, megint aprókáposzta, megint töltelék, megint káposzta, rá sertésoldalas, marhahús-dagadó, pár darab liba- vagy pulykaaprólék, megint káposzta, felönti meleg vízzel vagy káposztalével. Se keverni, se berántani nem szabad, viszont levébe tejfelt kell habarni. Tálalása: az aprókáposzta alul, a töltelék a tál szélén koszorú-alakban, középen a húsok.

Feltűnő hasonlóság a két recept között, hogy egyik sem rántja be a töltött káposztát, s hogy a káposzta és a töltelék mellett rengeteg hús kerül még a „kaszrolba” – előbbinél hurka, szalonna, sertéshús, kappan,



Káposztavariációk



Eredeti recept szerint – Cserna-Szabó András író és Segal Viktor séf | fotók: Kaunitz Tamás

liba, a tetején sült kolbász; az utóbbinál sertésoldalas, marhadagadó, szárnyasaprólek.

Váncsa István összehasonlítja Zilahy „kolozsvári” és „közönséges” töltött káposztáját is, és arra jut, hogy három alapvető különbség látható. 1. A töltelék csak disznóhúsból készül a közönségesnél, míg a kolozsvárinál fele sertés, fele marha. 2. A közönségesnél nincsenek plusz húsook, csak töltelék és káposzta. 3. A közönségest berántja, a kolozsvárit nem.

Déryné soraiból is az érződik, hogy ő a kolozsvári vendégséget megelőzően csak a közönséges, berántott töltött káposztát ismerte, ezért is ámul el annyira, mintha valami egzotikus gyümölcsöt látna.

Ennek alapján azt mondhatjuk, a kolozsvári töltött káposzta a 19. században egy rántás nélküli töltött káposzta volt (az alapverziótól eltérően) rengeteg húsmelléklettel. Tálaláskor a sült kolbászokat, pecsenyékét és a benne főtt húsokat a fogás tetejére (vagy közepére) halmozták. Déryné és Zilahy receptjeiből kitűnik: a kolozsvári töltött káposzta egy bőségtől, egy de luxe verzió az alapváltozathoz képest. Létező fogás volt tehát, nem a szocialista vendéglátás „leleménye” (még ha a szocialista vendéglátás egyik állócsillagává is lett, az esetek többségében leegyszerűsítve és gyenge alapanyagokból készítve).

De utazzunk a múltba még messzebbre. 1695-ben jelent meg első nyomtatott szakácskönyvünk, a Misztótfalusi Kis Miklós által „Kolosvárat” kiadott *Szakács mesterségnek könyvecskéje*, mely ezzel a két

recepttel indít: „Káposzta kolozsvári módon” és „Töltött káposzta”. Ha végigolvassuk a két receptet, rájövünk, hogy az előbbieken megismert „kolozsvári töltött káposzta” ennek a két receptnek a szintézise. A kolozsvári káposzta aprókáposztában megfőzött kövér tyúk vagy fél lúd. A töltött káposzta töltelékében nyers tehénhús és szalonna összevágva, bors, gyömbér, só. Aprókáposztában megfőzve. Rántás nincs egyikben sem, viszont mindkettőbe javallja a bort!

Ha tehát az aprókáposzta és a töltelék mellé tyúkot vagy libát is teszünk, rögtön a de luxe kolozsvári töltött káposztához jutunk. A töltött káposzta receptjét valószínűleg a törököktől kaptuk – „az ételnek a tájnyelvben későbbben *szárma* és *dolma* elnevezései is használatosak. Mindkettő oszmán-török eredetű, balkáni nyelvek közvetítésével. Jelentésük a törökben ‘szőlőlevélbe burkolt vagdalt hús és/vagy rizs töltelék’. Feltételezhető, hogy a töltött káposzta a szőlőlevélbe burkolt török húsetel/kásaétel közép-európai átültetése” (*Magyar Néprajz IV*). Ha ez valóban így volt, akkor valószínűsíthetjük, hogy a török recept és a régi kolozsvári káposztaétel házassága a „kolozsvári töltött káposzta” vaskos intézménye. Igazi fúziós fogás tehát.

Sokkal kevesebbet tudnánk a kolozsvári töltött káposztáról, ha Déryné csupán korszakos színésznő lett volna. De szerencsére kiváló író és háziasszony is volt. Az pedig, hogy Budapesten szinte lehetetlen kolozsvári töltött káposztát enni (még a kiváló budai Déryné étlapján se találom), az mindent elárul a hagyományhoz való viszonyunkról.



Ármány és szerelem Lujzája –
utolsó hazai szerepe.
Bal oldalon a Lady Milfordot alakító
Bajor Gizi
(1950, rendező: Gellért Endre)
| fotó: Wellesz Ella (OSZMI)

A NEMZETI VILCSIJE VOLT...

Ferrari Violetta (1930-2014)

„Az üdvözítő halálában megbocsátott – áldott legyen, és áldott légy te is.” Ferrari Violetta akkor még nem gondolhatta, hogy 1956. október 23-án este Schiller *Ármány és szerelem* című darabjában Lujza Miller búcsúmondatával a Nemzeti Színháztól is végleg elköszön. Egy hónap se telt el, november 21-én férjével és Szabó Sándor családjával a művész Opel Rekordján elhagyta az országot. Mi oka lehetett a távozásra, hiszen a kollégák és a színház kedvelt Vilcsijét a forradalmi tanácsok egyikebe sem választották be? Bár a Fészek Klubban a forradalmi tanács ülésén készült felvételen a Nemzeti tagjai, Sinkovits Imre és Bessenyei Ferenc mellett az ő sapkás lénye is feltűnik. Nem szónokolt, mint neves játszó társai... – miért menekült? Az 1957 után róla készült belügyi jelentésekben olvasható, hogy vegyészmérnök férjével, Földiák Jánossal a minisztérium széfjéből kiszabadította és szétszította a titkosan őrzött káderlapokat. Tehát volt oka bosszútól tartania, de férje is sürgethette, hiszen ő Veszprémben fegyverrel az oldalán „hangadó” is volt a forradalmi napokban.

S mit hagyott a hazában?

Csecsemő-gyermekeit, akit édesanyja 1956 karácsonyára vitt utána Bécsbe. Itt hagyta hódmezővásárhelyi gyermekkorát, ahol a szerelemből Magyarországon letelepedett olasz hadifogoly édesapjával, édesanyjával és testvéreivel álomvilágban élt. A fővárosba kerülve gyermekszínészként hamar a színház vonzáskörébe került. A Básti Lajosról írott könyvecske (1989-ben) épphogy említi: tizennyolc éves és főiskolás, amikor szerelmes hevületében Básti Lajos feleségül ragadta: „Bejött hozzám a rádióba és azt mondta: gyerünk, megyünk az anyakönyvvezetőhöz. Jó menjünk. Annyira gyerek voltam, és annyira naiv szófogadó, hogy mentem. Persze imádtam őt, a magam gyerekes módján... Apaszerepet játszott mellettem, ami nekem fantasztikusan tetszett, mert továbbra is gyerek maradhattam. Csak az volt a baj, hogy túl korán találkoztunk.”

Előbb ösztöndíjasként, majd 1950-ben már a Nemzeti tagjaként folytatta hivatását. Első szerepe 1950-ben: Cherubin a *Figaró házasságában*. Gábor Miklós idézi emlékiratában: mint párttitkár hívatta Ferrarit, aki rokokó nadrágos fiúkosztümjében „alattomos fölénnyel,



Ülés a Fészekben az 56-os forradalom idején. Ferrari Violetta, Sinkovits Imre, Bessenyei Ferenc | forrás: Allambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára

fürkésző mosollyal hallgatta prédikációm. A fal mellé tolt széken ült. Nem ugrott be nekem, nem ment bele az én okoskodásaimba, nem tévedt olyan terepre, ahol talán én kerültem volna fölénybe, nagyon is nőies mosollyal, jól ismert infantilis módján fel-felvihogva néha csak végighallgatott. Egyáltalán nem alkalmazkodott a pártiroda szokásaihoz, előírásaihoz, talán azt se tudta, hogyan kellene, fogalma sem volt róla, hogyan szokás ilyen helyen viselkedni, nem is érdekelte. Inkább egy kioktatott diáklány kacér változatát játszotta egy vígjátékból. Egyszerűen nem értette... mi a fenének játszom én magam.” (*Egy csinos zseni*)

Ez a gyermekiség, színészetének kobold természete jellemezte Cherubin mellett más alakításait is: Samukát a *Karnyónében*, a sorra ráosztott ifjú szerelmes hölgyeket Molière játékaiban (*Versailles-i rögtönzés*, *Tartuffe*, *Képzelt beteg*), vagy ha a kötelező mozgalmi darabok öntudatos leányait kellett formálnia (*Titkos háború*, *Nyári zápor*, *Az élet hídjai*, *Vihar*, *Boldogság*). Ferrari Violetta ártatlan önfeledséggel játszott és bűvölte társait – és a közönséget a színházban, csakúgy, mint az igénytelen, napi politikában pácolt filmekben (*Dalolva szép az élet*, *Ifjú szívvel*, *Fel a fejjel*, *Feltámadott a tenger*, *2x2 néha öt*, *Gázolás...*)

Gellért Endre főrendező Sinkovits Imre mellett a Nemzeti Színház új nemzedékének kivételes ígéretét látta benne. A három Hamlet (Major Tamás, Básti Lajos, Ungvári László) mellett legtöbbször ő volt Ofélia, s a Nemzeti Színház ötvenes évekből, talán legnagyobb sikerű előadásában, az *Ármány és szerelem*ben (1950) mérhetetlen szenvedéllyel és szikrázó erővel játszotta Lujzát. Bajor Gizi öngyilkossága előtt Lady Milfordként néhányszor még vele viaskodott Ferdinándért. A negyedik felvonásban Bajor „libegve, a bánat terhétől könnyedén távozik az udvari világból” (Gyárfás Miklós). Talán ez a bajori kétségbeesésben fogant győzelem is kísérte Ferrari Violetta nemzeti szerepeiben és további életében. A Farkas-Ratkó-gyűrűt és a Jászai-díjat



Gobbi Hildának dedikált fotó | forrás: a Nemzeti Színház archívuma

(1955) nem valamely ideológiai darab szerepére, hanem tehetségének érdeméért kapta.

Szerelmi hevületében a Ferdinándot alakító Básti haragra lobbant, ha mellette Lujzát nem párja alakította. A szoros érzelmi felügyeletben Ferrari Violetta azt sem vette (vagy nem vehette?) észre, hogy partnerei bolondulnak tüneményes lényéért. Soós Imre például, aki Vilcsi iránti szenvedélyes érzéseit a főiskola szenespincéjében zokogta el barátjának, Szirtes Ádámnak. Aztán 1954-ben Ferrari szerelemre lobbant és elvált Básti Lajostól. Új társa Földiák János lett, akivel az „apai” gondoskodás után az asszonyiség és a házasság próbatételei következtek. Vele menekült 1956-ban, mert „nem volt mese... le kellett lépni.”

Bécsből Essenbe kerültek, ahol férje a szakmájában helyezkedhetett el. Ferrari Violetta pedig azzal a reménytelenséggel kezdte új életét, hogy a színészi pályától is búcsúznia kell. De ismerőse bátorítására jelentkezett egy meghallgatásra és a szerepet ő kapta meg. Mérhetetlen erővel újakezdte a pályát, amely felnőtté válásának próbatételét is jelentette. Újabb gyermek örömeiben, a magánéleti viaszlyokat legyőzve, a német nyelv magabiztos tudásával színészi élete egyre emelkedett. A budapesti Nemzeti egykori tagja Frankfurtban, majd Münchenben, Hamburgban és három éven át Bécsben szerepek sorában igazolta kivételes tehetségét, színpadai és tévéalakításaival, főként az *Irma, te édes* címszereplőjeként a német színházi élet ünnepeitjévé vált. „Én nem akartam a magyarságomból élni, kokárdás lemezeket kiadni, vagy a



Ferrari Violetta megannyi menekült pályatársa közül az egyetlen volt, aki tehetségét nyugaton is beteljesítette. A bal oldali képen egy német filmes lap címlapján, középen a Színház és Mozi 1954. októberi számának címlapján, jobbra egy németül dedikált fotó.

Szabad Európából uszítani. Én saját magamnak is be akartam bizonyítani, hogy amit otthon kaptam, azt megérdemelten kaptam” – mondta 1992-ben Szabó G. Lászlónak adott interjújában. Az *Irma...* hatalmas sikerét követően a Decca sorozatban adta ki lemezeit. A haza is figyelte őt; a belügynek egyik vásárhelyi rokona számolt be kinti hogylétéről.

A csábítás művészi téren is elérte: a *Bolond lány*ban aratott nagy sikerének hírére Egri István, aki a 60-as évek közepén a darab Madách Színházbeli előadására készült, Nyugat-Németországba utazott, hogy meghívja Jozefa szerepére. Ferrari vívódott, mert már korábban is többször kísértette a honvágy, de érzelmeit legyőzve azt mondta: nem vállalja a vendégszerepet. Azzal érvelt, hogy Nyugat-Németországba visszatérve rásütnék a vörös ügynök bélyegét, és a politika csapdájába szorultán megroppanhatna színészi élete. Maradt és még két évtizedig játszott, énekelt, majd 1985-ben hasonlóan kemény elhatározással befejezte pályáját. Onnantól a gyermekek, az unokák, a család örömeiben merült el. A politikai fordulat után a Nemzeti meghívta: játszaná el *Az öreg bölgy látogatásának* főszerepét, s mint Ill, Kállai Ferenc lenne társa. Ferrari Violetta nem gyöngült el, betartotta fogadalmát, és soha többet nem lépett színpadra. Idővel hazatelepedett, csendes otthoniasságban beszélt a múltról: mindent elrendezett magában, úgy emlékezett: „Az

én nemzedékem még felnézett nyári estéken a Holdra, ma már ebben se lehet hinni, mert fent van az amerikai zászló.”

Betegsége súlyosbodásában Petőfivel sóhajtott: „...s a szelíd halál, / A szenvedések alkotója hogyha jó, / S átszenderíti lelkemet / Egy boldogabb világba: harsogó Duna! / Kiszenvedett porom fölött, / Te mosd a zöldelő hant bársony pázsitát.” (*Honvágy*)

Ferrari Violetta megannyi menekült pályatársa közül az egyetlen volt, aki tehetségét nyugaton is beteljesítette. Játékos önfeledtséggel kezdett, a próbatételeket győző életét Pál apostollal is jellemezhetjük: „Mert nem félelemnek lelkét adta nekünk az Isten; hanem erőnek és szeretetnek és józanságnak lelkét.” (*Tim. II. 1/7*) Február 8-án délelőtt református szertartás keretében Budaörsön a Vasút úti Új köztemetőben azzal búcsúztunk tőle, hogy hűségének ereje éltesen bennünket is.

A. SZABÓ MAGDA



Senkálsczy Endre: A színház éber keresés

Életének 100. évében, 2014. január 5-én meghalt Senkálsczy Endre, a Kolozsvári Állami Magyar Színház örökös tagja. 1914. október 2-án született Kolozsvárott. Színpadi pályafutását amatőr színjátszóként kezdte, az 1930-as években vándorszínészkedett, majd 1939-ben a kolozsvári társulathoz szerződött. 1949-1954 között a kolozsvári Magyar Művészeti Intézet tanára, 1964-1969 között a Kolozsvári Állami Magyar Színház igazgatója volt. 1977-ben vonult nyugdíjba, de 96 éves koráig megszakítás nélkül tovább játszott a kolozsvári színház produkcióiban, hosszú ideig Európa egyik legidősebb aktív színésze volt. Pályafutása során eljátszotta Ádám szerepét Madách *Az ember tragédiájában*, és megformálta Bánk bán alakját is Katona József drámájában. Színészi munkája mellett rendezőként is dolgozott: 1978-tól három éven át 14 görög tragédiából álló ciklust rendezett. Élete során hét színészgeneráció nőtt fel, és ő mind a hét generációt örökifjú szívvel és mentalitással figyelte, segítette.

HetiVálasz

Finomra hangolva

A Heti Válasz hétről hétre **információt,**
műveltséget és érveket ad olvasóinak.



Fizessen elő lapunkra, és legyen tagja a Heti Válasz hűségklubjának!

Akcióinkról és hűségprogramunkról a **www.hetivalasz.hu/elofizetes** honlapon olvashat.

Budapesti
Tavaszi
Fesztivál

14

március 21. – április 6.

A tavasz ünnepe

Erwin Schrott
& The Rojotango Ensemble

www.btf.hu

FELOLVASÓSZÍNHÁZ

feb. 26.



A manhattani Jóisten

Egy szerelem története. A boldogság keresése? Tragédia? Gyilkosság? A 20. századi osztrák irodalom egyik legnagyobb hatású költőjének különös látomása az emberi kapcsolatokról. Ingeborg Bachmann híres hangjátékának felolvasószínházi verziója Nagy Mari, Varga József, Bánsági Ildikó, Földes László Hobo, valamint két egyetemi hallgató Helvaci Ersan David, Papp Barbara előadásában.

A belépés díjtalan, de regisztrációhoz kötött: szervezes@nemzetiszhaz.hu

mikor? hol?

február 26. – 19 óra; Nemzeti Színház – Kaszás Attila Terem

VERSEK SZÓDÁVAL

márc. 19.



Vendég: Kiss Judit Ágnes

A közkezdelt irodalmi sorozat következő vendége a József Attila-díjas Kiss Judit Ágnes. A kortárs líra egyik legnépszerűbb alkotóját hétköznapi vagy éppen nem hétköznapi oldaláról is megismerhetjük, miközben versekről, irodalomról és az életéről mesél... A sorozat célja, hogy a költőkről teljesebb képet adjon hobbijuk, kedvenc időtöltésük, más művészeti tevékenységük bemutatásával.

mikor? hol?

március 19. – 19.30; Nemzeti Színház – Kaszás Attila Terem

FRANKOFÓN VERSÜNNEP

márc. 18.



A költők tavasza

Jean-Pierre Siméon, Lackfi János, Tóth Krisztina és Imreh András költők nemcsak beszélgetnek versekről és irodalomról, hanem fel is olvasnak műveikből. Henri Michaux kötetét a fordító, Juhász Katalin mutatja be.

mikor? hol?

március 18. – 17 óra; Nemzeti Színház – Kaszás Attila Terem

„Kövek és testek”

Zenés verses est Szirtes Edina Mókussal és zenekarával, valamint a Nemzeti színészeivel. Fellépnek: Söptei Andrea, Szűcs Nelli, Tóth Augusztina, Bakos-Kiss Gábor, Rácz József.

mikor? hol?

március 18. – 19.30; Nemzeti Színház – Kaszás Attila Terem

DRÁMAPEDAGÓGIA FOGLALKOZÁS

A KZ-oratórium című előadáshoz drámapedagógia foglalkozást hirdet középiskolai csoportoknak a Nemzeti Színház. Pilinszky János művének és az előadásnak irodalmi, színházi háttérhez nyújt ismereteket a találkozás.

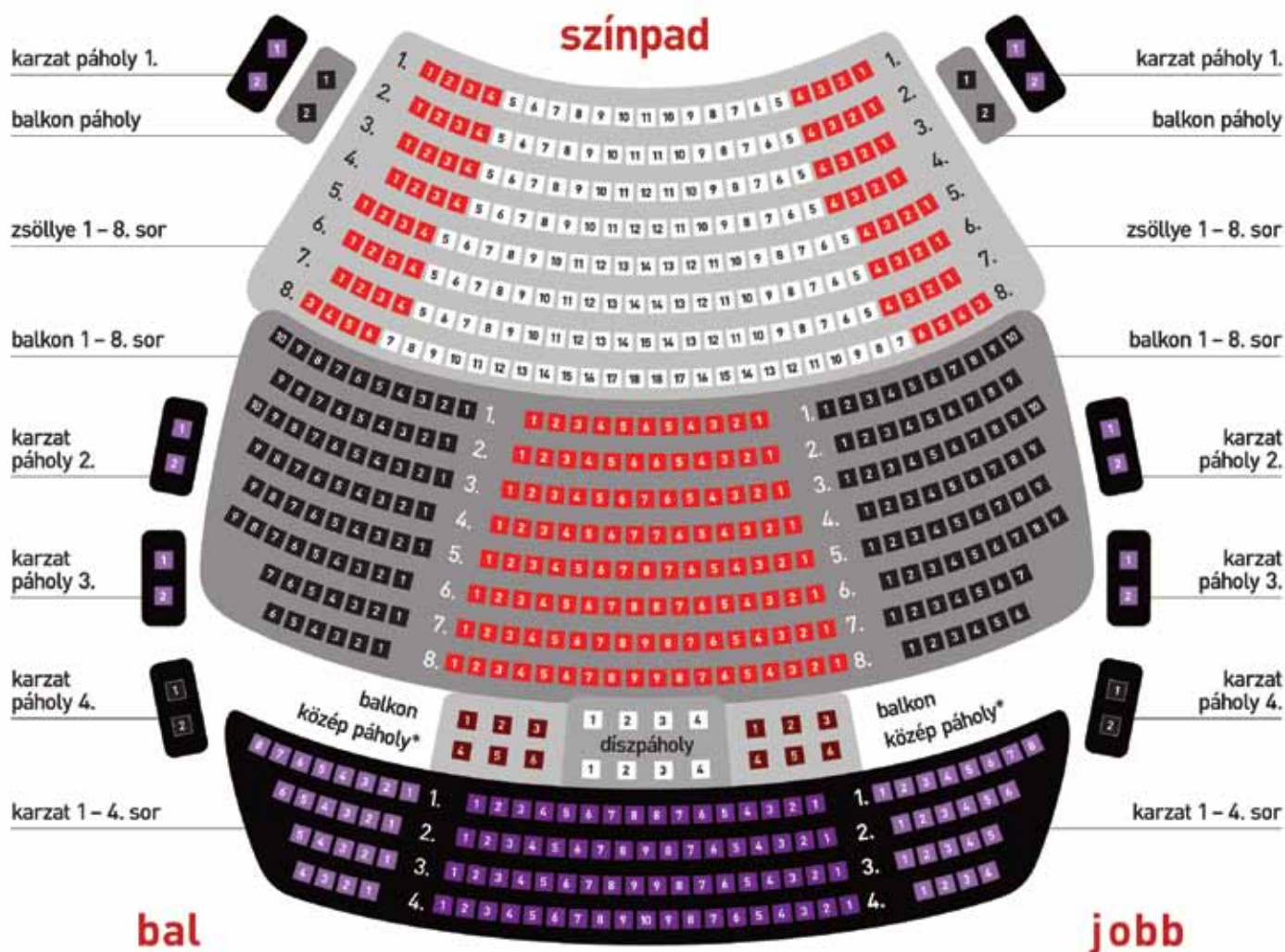
A foglalkozásra van mód a KZ-oratórium előadása után és előtt, valamint iskolai helyszínen is.

Jelentkezés: szervezes@nemzetiszhaz.hu | telefon: +36-1-373-0963, 373-0964, 373-0995 | jegyiroda: 1061 Budapest, Andrássy út 28.

médiatámogatónk

PORT.hu

NAGYSZÍNPADI JEGYÁRAK



Nagyszínpad jegy

1. Árkategória
 2. Árkategória
 3. Árkategória
 4. Árkategória
 5. Árkategória

Kategória/szektor	I. helyár (normál nézőtér, helyre szóló jegyek)	II. helyár (Fodrásznő)
1. kat. (zsöllye közép, díszpáholy)	3800 Ft	2900 Ft
2. kat. (zsöllye bal/jobb, balkon közép)	3000 Ft	2500 Ft
3. kat. (balkon bal/jobb, bizonyos páholyok)	2400 Ft	1900 Ft
4. kat. (karzat közép)	2100 Ft	1600 Ft
5. kat. (karzat bal/jobb, bizonyos páholyok)	1800 Ft	1300 Ft

Egyéb játszóhelyek, jegyárak:

Gobbi Hilda Színpad, Kaszás Attila Terem,
színpadi nézőtér (Mesés férfiak szárnyakkal, Szarvassá változott fiú)

egységesen 2600 Ft (a jegyek nem helyre szólók)

Versek szódával (Kaszás Attila Terem)

egységesen 2200 Ft (a jegyek nem helyre szólók).

Last minute akció diákoknak!

Utolsó pillanatban jut eszedbe, hogy
színházba gyere?

Neked találtuk ki ezt az akciót!

A kedvezmény játszóhelytől és szektortól
függetlenül, érvényes diákigazolvány
felmutatásával vehető igénybe,
a színház jegypénztárában,
az előadás megkezdése előtt egy órával.

**A megmaradt jegyek ára
egységesen 500 Ft.**

Egy igazolvánnyal egy jegyet lehet vásárolni.

VÁLTSON BÉRLETET A 2013/14-ES ÉVADRA!

Válasszon bérleteink közül előadások és ülőhelyek alapján! Majd döntse el Ön, mikor kívánja megnézni az adott előadásokat!

DIÁKBÉRLET – NAGYSZÍNPAD

I. árkatégória: balkon bal/jobb

II. árkatégória: karzat

BUBIK ISTVÁN bérlet 4200 Ft | 3000 Ft

(a négy meghirdetett előadásból
tetszőlegesen három előadás választható!)

Tamási Áron: **VITÉZ LÉLEK**

P. Claudel – A. Honegger: **JOHANNA A MÁGLYÁN**

W. Shakespeare: **AHOGY TETSIK**

Szarka Tamás: **MÁRIA**

SZIGLIGETI EDE bérlet 4200 Ft | 3000 Ft

Csokonai Vitéz Mihály: **KARNYÓNÉ**

Szigligeti Ede: **LILIONFI**

Petőfi Sándor: **JÁNOS VITÉZ**

DIÁKBÉRLET – STÚDIÓSZÍNPAD

TÍMÁR JÓZSEF bérlet 3000 Ft

(a négy meghirdetett előadásból
tetszőlegesen három előadás választható!)

Szénási Miklós – O. Zsukovszkij – Lénárd Ödön szövegeiből: **ME-
SÉS FÉRFIAK SZÁRNYAKKAL**

Galambos P. – Kovács-Cohner R.: **BOLDOGSÁGTÖREDÉK**

I. L. Caragiale: **ZŰRZAVAROS ÉJSZAKA**

A. P. Csehov: **HÁROM NŐVÉR**

CSALÁDI BÉRLET – NAGYSZÍNPAD

(egyidejűleg legalább három bérletet kell vásárolni)

I. árkatégória: zsöllye közép

II. árkatégória: zsöllye bal/jobb, balkon közép

III. árkatégória: balkon bal/jobb

BAJOR GIZI bérlet 4600 Ft | 3600 Ft | 2900 Ft

Szigligeti Ede: **LILIONFI**

Petőfi Sándor: **JÁNOS VITÉZ**

Újdonság a Családi bérlet. A Nagyszínpadra meghirdetett BAJOR GIZI BÉRLET rendkívül vonzó árával kifejezetten a közös színházi élményre vágyó családok számára kedvező. A bérletből egyidejűleg legalább három darabot kell vásárolni.

Pedagógusok és diákok figyelmébe ajánljuk!

A hagyományos bérleteknél jóval kedvezőbb áron, kategóriától függően 3000 vagy 4200 forintért szabadon választható időpontokra válhatnak bérletet a pedagógusok és a diákok. Diákbérlet vásárlásához igazolvány bemutatása szükséges!

Felhívjuk nézőink figyelmét, hogy a bérletek egy évadra érvényesek és csak a megadott előadásokon használhatóak fel!

A bérletek automatikus belépésre nem jogosítanak, ezért kérjük, időben foglalják le és vegyék fel jegyeiket. A jegyek a bérletszelvény ellenében a Nemzeti Színház jegypénztárában, vagy a jegyirodában vehetők át.

NAGYSZÍNPADI BÉRLETEK

I. árkatégória: zsöllye közép

II. árkatégória: zsöllye bal/jobb, balkon közép

III. árkatégória: balkon bal/jobb

JÁSZAI MARI bérlet 11 400 Ft | 9000 Ft | 6700 Ft

Tamási Áron: **VITÉZ LÉLEK**

P. Claudel – A. Honegger: **JOHANNA A MÁGLYÁN**

W. Shakespeare: **AHOGY TETSIK**

W. Gombrowicz: **OPERETT**

EGRESSY GÁBOR bérlet 11 000 Ft | 8600 Ft | 6500 Ft

Tamási Áron: **VITÉZ LÉLEK**

Molière: **SCAPIN, A SZEMFÉNYVESZTŐ**

P. Claudel – A. Honegger: **JOHANNA A MÁGLYÁN**

W. Shakespeare: **AHOGY TETSIK**

SINKOVITS IMRE bérlet 10 500 Ft | 8000 Ft | 5900 Ft

Tamási Áron: **VITÉZ LÉLEK**

P. Claudel – A. Honegger: **JOHANNA A MÁGLYÁN**

Szarka Tamás: **MÁRIA**

Juhász Ferenc: **A SZARVASSÁ VÁLTOZOTT FIÚ**

MÉSZÁROS ÁGI bérlet 11 000 Ft | 9000 Ft | 6500 Ft

G. Feydeau: **BOLHA A FÜLBE**

W. Shakespeare: **AHOGY TETSIK**

Molière: **SCAPIN, A SZEMFÉNYVESZTŐ**

Szigligeti Ede: **LILIONFI**

STÚDIÓSZÍNPADI BÉRLETEK

(a jegyek nem helyre szólóak,
a helyfoglalás az érkezés sorrendjében történik.)

NÉMETH ANTAL bérlet 7700 Ft

Szénási Miklós – O. Zsukovszkij – Lénárd Ödön szövegeiből: **ME-
SÉS FÉRFIAK SZÁRNYAKKAL**

Juhász Ferenc: **SZARVASSÁ VÁLTOZOTT FIÚ**

A. P. Csehov: **HÁROM NŐVÉR**

Borbély Szilárd: **HALOTTI POMPA**

HEVESI SÁNDOR bérlet 7700 Ft

I. L. Caragiale: **ZŰRZAVAROS ÉJSZAKA**

Galambos P. – Kovács-Cohner R.: **BOLDOGSÁGTÖREDÉK**

A. P. Csehov: **HÁROM NŐVÉR**

T. S. Eliot: **GYILKOSSÁG A SZÉKESEGYHÁZBAN**

Bővebb jegy- és bérletinformációk:

Jegyiroda a Nemzeti Színházban: 1095 Budapest, Bajor Gizi park 1. | telefon: 476 6868 | nyitva tartás: hétköznap 10-18 óra, munkaszüneti és ünnepnapokon 14-18 óra között, illetve az előadások kezdetéig

Andrássy úti jegyiroda: 1061 Budapest, Andrássy út 28. | telefon: 373 0963, 373 0964, 373 0995, 373 0996, fax: 331-2837 | nyitva tartás: hétköznap 10-18 óra, szombaton és vasárnap 11-19 óra között.

Nagyszínpad	21	P	19:00
Nagyszínpad	22	Szo	19:00
Gobbi Hilda Színpad	22	Szo	15:00
Nagyszínpad	23	V	15:00
Gobbi Hilda Színpad	23	V	15:00
Gobbi Hilda Színpad	25	K	19:00
Gobbi Hilda Színpad	26	Sze	19:00
Kaszás Attila Terem	26	Sze	19:00
Gobbi Hilda Színpad	27	Cs	19:00
Kaszás Attila Terem	27	Cs	19:30

Gobbi Hilda Színpad	6	Cs	19:00
Nagyszínpad	7	P	19:00
Nagyszínpad	8	Szo	19:00
Gobbi Hilda Színpad	8	Szo	15:00
Nagyszínpad	9	V	15:00
Gobbi Hilda Színpad	9	V	19:00
Nagyszínpad	10	H	19:00
Gobbi Hilda Színpad	10	H	19:00
Nagyszínpad	11	K	19:00
Gobbi Hilda Színpad	11	K	19:00
Kaszás Attila Terem	11	K	19:30
Nagyszínpad	12	Sze	19:00
Gobbi Hilda Színpad	12	Sze	19:00
Kaszás Attila Terem	12	Sze	19:30
Nagyszínpad	13	Cs	19:00
Gobbi Hilda Színpad	13	Cs	19:00
Kaszás Attila Terem	13	Cs	19:30
Kaszás Attila Terem	16	V	19:30
Nagyszínpad	18	K	19:00
Kaszás Attila Terem	18	K	17:00
Kaszás Attila Terem	18	K	19:30
Nagyszínpad	19	Sze	19:00
Kaszás Attila Terem	19	Sze	19:30
Nagyszínpad	20	Cs	19:00
Nagyszínpad	21	P	19:00
Nagyszínpad	22	Szo	15:00
Gobbi Hilda Színpad	22	Szo	19:00
Nagyszínpad	23	V	15:00

Fodrásznő I Szergej Medvegyev

Ahogy tetszik I William Shakespeare

Karnyóné I Csokonai Vitéz Mihály (a beregszászi Illyés Gyula MNSz vendégjátéka)

Ahogy tetszik I William Shakespeare

KZ Oratórium I Pilinszky János

Nóra I Henrik Ibsen (a tatabányai Jászai Mari Színház vendégjátéka)

Liliomfi I Szigligeti Ede (a beregszászi Illyés Gyula MNSz vendégjátéka)

A manhattani jóisten – felolvasószínház I Ingeborg Bachmann

Liliomfi I Szigligeti Ede (a beregszászi Illyés Gyula MNSz vendégjátéka)

Tudod, hogy nincs bocsánat – József Attila est I Földes László Hobo

MÁRCIUS

Shakespeare összes rövidítve I Madhouse Theatre Company | angol nyelven

János vitéz I Petőfi Sándor | **PREMIER**

János vitéz I Petőfi Sándor

Zúrzavaros éjszaka I I. L. Caragiale

János vitéz I Petőfi Sándor

Három nővér I A. P. Csehov (a beregszászi Illyés Gyula MNSz vendégjátéka)

Vitéz lélek I Tamási Áron

Zúrzavaros éjszaka I I. L. Caragiale

Ahogy tetszik I William Shakespeare

KZ Oratórium I Pilinszky János

Shakespeare összes rövidítve I Madhouse Theatre Company | angol nyelven

Ahogy tetszik I William Shakespeare

KZ Oratórium I Pilinszky János

Tudod, hogy nincs bocsánat – József Attila est I Földes László Hobo

Szigligeti I Béres Attila – Selmeczi György (a nagyváradi Szigligeti Színház vendégjátéka)

Godot-ra várva I Samuel Beckett (a nagyváradi Szigligeti Színház vendégjátéka)

Egyfelvonásos komédiák I A. P. Csehov (a beregszászi Illyés Gyula MNSz vend.)

Szerelmes garázdaságok I Berecz András ének- és mesemondó estje

János vitéz I Petőfi Sándor

Frankofón versünnep I A költők tavasza – kerekasztal beszélgetés

„Kövek és testek” I Szirtes Edina Mókus és a Nemzeti Színház művészeinek koncertje

János vitéz I Petőfi Sándor

Versek szódával! Avagy költők másképp I vendég: Kiss Judit Ágnes

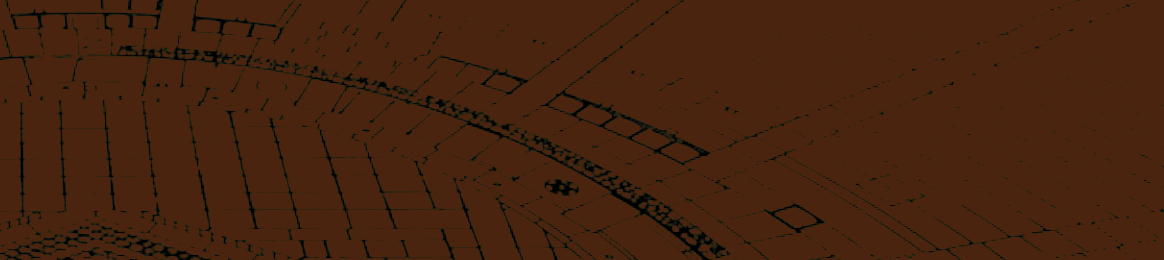
János vitéz I Petőfi Sándor

János vitéz I Petőfi Sándor

Scapin, a szemfényvesztő I Molière

Boldogságlabirintus I Kondor Béla művei alapján | **PREMIER**

Ahogy tetszik I William Shakespeare



Gobbi Hilda Színpad	23	V	19:00
Kaszás Attila Terem	23	V	19:30
Kaszás Attila Terem	24	H	19:30
Gobbi Hilda Színpad	25	K	19:00
Kaszás Attila Terem	25	K	19:30

Nagyszínpad	26	Sze	20:00
Gobbi Hilda Színpad	26	Sze	17:00
Nagyszínpad	27	Cs	20:00
Gobbi Hilda Színpad	28	P	17:00
Nagyszínpad	29	Szo	17:00
Nagyszínpad	30	V	20:00
Gobbi Hilda Színpad	30	V	17:00
Nagyszínpad	31	H	17:00
Gobbi Hilda Színpad	31	H	20:00

Nagyszínpad	1	K	20:00
Gobbi Hilda Színpad	1	K	17:00
Nagyszínpad	2	Sze	20:00
Gobbi Hilda Színpad	3	Cs	17:00
Gobbi Hilda Színpad	3	Cs	20:00
Nagyszínpad	5	Szo	20:00
Gobbi Hilda Színpad	5	Szo	17:00
Nagyszínpad	6	V	20:00
Gobbi Hilda Színpad	6	V	17:00
Gobbi Hilda Színpad	7	H	17:00
Nagyszínpad	7	H	20:00

Boldogságlabirintus I Kondor Béla művei alapján

Ballada a két sebzett hatyúról I Földes László Hobo

Tudod, hogy nincs bocsánat – József Attila est I Földes László Hobo

Boldogságlabirintus I Kondor Béla művei alapján

Ballada a két sebzett hatyúról I Földes László Hobo

MITEM – MADÁCH NEMZETKÖZI SZÍNHÁZI TALÁLKOZÓ

Zéró liturgia|MITEM I Dosztojevszkij **1**

Gogol.Revizor|MITEM I Gogol nyomán **2**

Elátkozottak és meggyilkoltak|MITEM I Viktor Asztafjev **2**

Camp (Tábor)|MITEM I Muhaned Alhadi **3**

Sirály|MITEM I Csehov **4**

Álarcosbál|MITEM I Mihail Lermontov **5**

Godot improvizációk|MITEM I Samuel Beckett **6**

Mesés férfiak szárnyakkal|MITEM I Zsukovszki-Szénási-Lénárd **7**

Isteni köd|MITEM I Tarjei Vesaas – film

ÁPRILIS

Don Juan|MITEM I Molière **8**

Egy nyári nap|MITEM I **9**

Macbeth|MITEM I William Shakespeare **10**

Két sorsjegy|MITEM I I. L. Caragiale **11**

Két sorsjegy|MITEM I I. L. Caragiale **11**

Alice – körfutás két felvonásban|MITEM I Lewis Carroll **12**

Minél gyorsabban megyek, annál kisebb vagyok I K. A. Skomsvold **13**

Ahogy tetszik|MITEM I William Shakespeare **7**

Az öregasszony|MITEM I Danyil Harmsz **14**

Hová? Merre?|MITEM I Tahmaz – Eren **15**

Johanna a máglyán|MITEM I Paul Claudel – Arthur Honegger **7**

A műsorváltoztatás jogát a színház fenntartja!

A Madách Nemzetközi Színházi Találkozón bemutatkozó társulatok – a fellépés sorrendjében

- 1** ALEKSZANDRINSZKIJ SZÍNHÁZ (Oroszország)
- 2** MOSZKVAI MŰVÉSZ SZÍNHÁZ (Oroszország)
- 3** IRAKI NEMZETI SZÍNTÁRSULAT (Irak)
- 4** ÚJVIDÉKI SZERB NEMZETI SZÍNHÁZ (Szerbia)
- 5** VILNIUSI KIS SZÍNHÁZ (Litvánia)
- 6** EUGÈNE IONESCO SZÍNHÁZ (Moldova)
- 7** NEMZETI SZÍNHÁZ, Budapest
- 8** IVAN VAZOV NEMZETI SZÍNHÁZ (Bulgária)

- 9** GALIASKAR KAMAL KAZÁNYI ÁLLAMI TATÁR SZÍNHÁZ (Oroszország)
- 10** ÁLLAMI ZENÉS ÉS DRÁMASZÍNHÁZ (Grúzia)
- 11** I. L. CARAGIALE NEMZETI SZÍNHÁZ (Románia)
- 12** NAGY DRÁMAI SZÍNHÁZ (Oroszország)
- 13** OSLO-I NEMZETI SZÍNHÁZ (Norvégia)
- 14** RIGAI NEMZETI SZÍNHÁZ (Lettország)
- 15** ANKARAI ÁLLAMI SZÍNHÁZ (Törökország)

A MITEM részletes műsor a 28–29. oldalon!

SZCENÁRIUM

A Nemzeti Színház művészeti folyóirata –
2014. február, 2. évfolyam, 2. szám

A Szcenárium februári számával mindenekelőtt a Nemzeti Színház Shakespeare-bemutatójához kapcsolódunk. Silviu Purcărete-nek, az Ahogy tetszik rendezőjének munkásságát Sebastian-Vlad Popa tanulmánya méltatja. A darab fordítójával, Jánosházy Györggyel készült interjú a mai magyar Shakespeare-kultusz doyenjének portréját rajzolja elénk. Az előadás scenográfusát, Helmut Stürmert Purcărete és a produkció dramaturgja, Kulcsár Edit mutatja be a magyar közönségnek, a munkáiról készült gazdag képanyag-melléklet kíséretében. A 20. század egyik legnagyobb formátumú európai Shakespeare-rendezőjét, Max Reinhardtot Zsávolya Zoltán tanulmányából ismerhetjük meg.

„Silviu Purcărete folyamatában *látja* a világot, és a drámairodalom sem más a számára, mint maga a folytonosság. Az ő témái, tárgyai a költői öntudat részecskegyorsítójába kerülnek, és megtörténik a hasadás. Ebben a részecskegyorsítóban minden tárgy kettéválk és előhívja el-lentetes ikerpárját. A témák belső polarizálódásának eredményeképpen született evidencia egyértelmű, teljes, mentes minden tudálékos-ságtól vagy politikai hátsó szándéktól.” (Sebastian-Vlad Popa)

„...a formai elemek alapvető fontosságúak, de mert túlszordulnak és a virtuozitás felé visznek, megvan annak a kockázata, hogy idomított majmot csinálnak a színészből, olyasvalakit, aki báb a rendező kezében. Csak a színész belső elkötelezettsége tudja kivédeni ezt a veszélyt. A technika ellenpólusán ott van a pszichikai és a mentális fegyelem. A személyes motiváció a színházban – lett legyen akár tudatos, akár nem – olyasfajta hitvallás, mely a művész legmélyebb bensőjéből fakad.” (Eugenio Barba)

„[Reinhardt *Szentivánéji álom* rendezésében] a legnagyobb szenzációt a forgószínpad bevetése jelentette, amelyet itt alkalmaztak először Berlinben. (...) Paul Goldmann szavaiból is ennek a színrevitelnek a

A februári szám tartalmából:

Sebastian-Vlad Popa: A dráma celebrálása (Silviu Purcărete színházáról)

Az „apokrif” Shakespeare nyomában (Interjú Jánosházy György műfordítóval)

Zsávolya Zoltán: Reinhardt Shakespeare-je

Végh Attila esszéje: Phüszisz

Halász Péter: A pokol nyolcadik köre

Balogh Géza: Németh Antal és a rendezői színház (3. rész)

Arcmás Kornya Istvánról

Eugenio Barba: Hamu és gyémánt országa (5. rész)

a **scenarium** megvásárolható

a Nemzeti Színházban és az Andrassy úti jegyirodában
és országsszerte a nagyobb hírlapüzletekben

szenzációs pillanata érezhető ki: »Egy adott pillanatban fák, mohasző-nyeg, tó elkezdtek forogni. Az egész színpad körbefordult. Csak a né-zőtér maradt mozdulatlan; de Max Reinhardt technikusai bizonyára megtalálják majd az eszközt arra is, hogy ez is forogni kezdjen, hogy a közönség, a műélvezetek hallatlanul modern keverékét átélve, a drá-mai szenzációkkal egyidejűleg még egy körhinta-utazás élményében is részesülhessen.« (...) a színpad forgása a befogadó érzékelését magát is álomszerűvé tette: a néző előtt táncoló erdő a publikumot is álmodók gyülekezetévé avatta.” (Zsávolya Zoltán)

„...az utóbbi évtizedekben született számos Shakespeare-fordítás a költő csodálatosan gazdag drámai nyelvének utcai szintre »egyszerű-sítésével« próbálja ... úgymond »közel hozni« a műhöz a mai nézőt. Miért? Ez a néző butább, műveletlenebb, igénytelenebb volna, mint a reneszánsz-kori londoni színház közönsége? Hiszen annak zömét egyszerű polgárok, matrózok és hasonlók alkották; iskolázottságban, műveltségben a mai átlagember alatt álló személyek. És Shakespeare nem a korabeli utcai nyelven, hanem a magasrendű költészet nyelvén szólt hozzájuk.” (Jánosházy György)

szcenárium

A Nemzeti Színház művészeti folyóirata

KÖNYVEKBE ÍRT SZÍNHÁZ

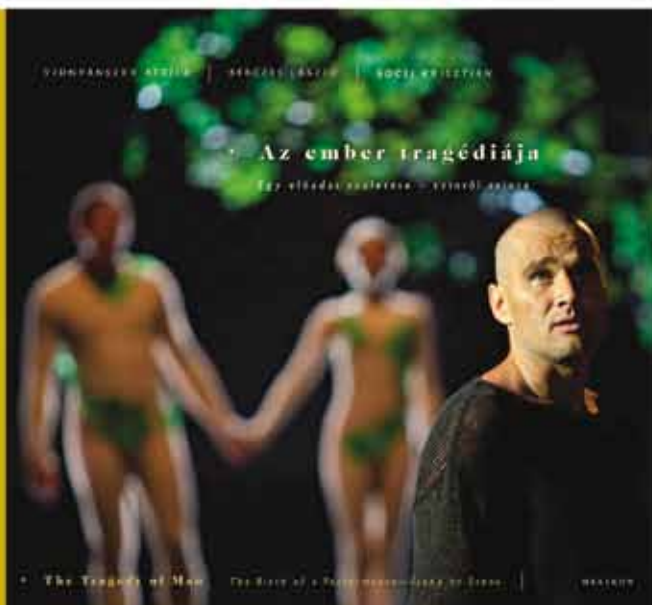


A KÖLTŐI SZÍNHÁZ

Hét évad egy kötetben: a debreceni Csokonai Színház 2006 és 2013 között nemzetközi rangú műhellyé vált. Ennek történetéről szól az a reprezentatív album, amelyben mintegy 200 oldalon 13 interjú, tanulmány és több mint 300 kép mutatja be a társulat közel 100 előadását, törekvéseit, sikereit.

*A kötet megvásárolható az Írók boltjában
(1061 Budapest, Andrássy út 45.)*

„hágyomány – korszerűség – nemzetköziség”



AZ EMBER TRAGÉDIÁJA – EGY ELŐADÁS SZÜLETÉSE SZÍNRE RŐL SZÍNRE

Nemzeti drámairodalmunk legjelentősebb alkotását 2011 nyarán vitte színre Vidnyánszky Attila a Szegei Szabadtéri Játékokon a Dóm tér hatalmas terében. Bócsi Krisztián fotográfus a próbák kezdetétől a megvalósulás ünnepéig végigkövette az előadás születését. A több mint 100 képe mellett az albumban olvasható Vidnyánszky Attila esszéje, valamint Bérczes László interjúja a főszereplőkkel: Trill Zsolttal, Ónodi Eszterrel, Rátóti Zoltánnal.

*A Helikon Kiadónál megjelent album megvásárolható
az ország minden jelentős könyvesboltjában.*



Nagy-Kálózy Eszter a KZ-oratórium című előadásban | fotó: Eöri Szabó Zsolt

PREMIER Petőfi Sándor: **János vitéz**

A MITEM ELŐADÁSAI MÁRCIUS 26–ÁPRILIS 7. Zéró liturgia (Szentpétervár) **I Gogol.Revizor** (Moszkva)
I Elátkozottak és meggyilkoltak (Moszkva) **I Camp** (Bagdad) **I Sirály** (Újvidék) **I Álarcosbál** (Vilnius) **I**
Godot improvizációk (Kisinyov) **I Mesés férfiak szárnyakkal** (Budapest) **I Isteni kód** (Párizs) **I Don Juan** (Szófia)
I Egy nyári nap (Kazany) **I Macbeth** (Tbiliszi) **I Két sorsjegy** (Bukarest) **I Alice – körfutás két felvonásban**
(Szentpétervár) **I Minél gyorsabban megyek, annál kisebb vagyok** (Oslo) **I Ahogy tetszik** (Budapest) **I**
Az öregasszony (Riga) **I Johanna a máglyán** (Budapest) **I Hová? Merre?** (Ankara)